

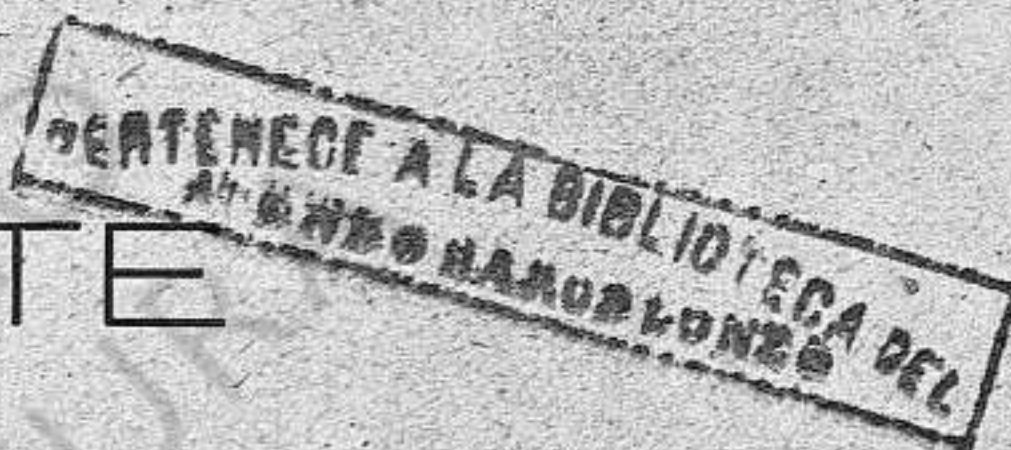
AMOR Y GEOGRAFÍA

comedia en tres actes

— DE —

BJØERNSTJERNE BJØERNSON

SEGON ACTE

La mateixa decoració que en el primer acte.—L'entrada està completament tapada per uns grans mapes, penjats perpendicularment a uns quadros movibles. Aquèts sembla que ho cubrexin tot, però com que están colcats en diferents plans, se pot passar entre ells. A la esquerra pilots de mapes enrotllats.

ESCENA I

TYGESEN, ANA, *després* TURMAN

TYGESEN

(Desde la seva cambra.) Ana, ets aquí?

ANA

(Devant de la porta.) Sí. *(S'obra la porta; se veu un bras, que agafa lo que Ana du a la ma.)*

TYGESEN

El café que m'has fet no val res!

ANA

No té res d'estrany; si m'ha fet esperar tres hores!

TYGESEN

Rediable! Ja sabs lo que't tocava, fermen altra vegada.

ANA

Axó es lo que anava a fer, però vosté s'ha posat a trucar, a trucar... y jo no sabia lo que'm feya.

TYGESEN

(Desde la seva cambra) Dexam estar tranquil!

TURMAN

(Entra pel darrera d'un mapa.) Ola! Ana, qué fa ell?

ANA

Ell? Oh!... be. Però está d'un humor, aquest mati!

TURMAN

Que encare no s'ha llevat?

ANA

Sí, ja está vestit. Però qué hi vol fer? be té de fer matinada si a la nit no pot dormir.

TURMAN

Qué vols dir ab axó?

ANA

Que he arriuat a un punt que no puch viure tranquila S'está tot el dia allá

dins, caminant ab pas de llop ab les seves pantofles, y escoltant per les portes... Se'm fica per la cuyna sense que m'en adongui; allavors, jo, naturalment, quan me'l veig axis agafo por, y dexo caure lo que tinch a les mans. Miri, l'altre dia, va entrar al meu dormitori que eran las dues de la matinada. Quan me vaig despertar, me'l trovo, al peu mateix del llit, mirantme... Are'm tanco ab clau; y de vegades el sento que puja, com s'en torna escales avall, y com ve a escoltar a la porta de la meva cambra, y després, sento com s'en va... Y axó dura tota la nit.

TURMAN

Cada dia m'esplicas lo mateix, Ana.

ANA

Ja li dich jo que no sé pas qué ferhi: m'hi tornaré boja.

TURMAN

Per lo que veig ha tornat a instal·lar tots els seus mapas.

ANA

Si, varem passar tot ahir per montar-los. Si n'hi havia!.. (*Turman riu.*) Y sense escala. Al cap de cinch minuts ja havia trencat la escala de má: l'he tingut de dur a ca'l fuster; però éll no's va voler pas esperar. Y com que'ls marchs aquêts no aguantavan prou be, haguérem de clavar claus de ganxo al sostre... Jo no sé com no'm vaig trencar la nou del coll més de deu vegades... Y la senyora no tornarà aviat? No n'ha sabut res vosté d'ella?

TURMAN

No'n sé res.

ANA

...Perqué, miri, si axó té de durar gayre jo m'en aniré... Tinch por... Miri, l'altre dia ell s'estava allá fent uns movi-

ments ab un gran ganivet a la má!... Devia esser la ganiveta de la cuyna, perquè després ja no li vaig veure més. Ademés, veurá que enrahona sol, ben alt, com si hi hagués algú pera conversar.

TURMAN

Es la seva imaginació ..

ANA

(*Ab senzillesa.*) Qui sab si es una malaltia axó!

TYGESEN

(*Desde la seva cambra.*) Ab qui enrahonas, Ana?

ANA

Ab el senyor Turman, que es aquí.

TYGESEN

Ne l'he sentit pas trucar!.. Ja deus haver dexat la porta oberta!

ANA

Ja hi torném a esser; jo m'en vaig.

TURMAN

(*Aprop de la porta.*) Cóm te trovas avuy?

TYGESEN

Be. (*Surt de la cambra, arrossegant un munt de roba vella. Mira al voltant pera assegurar-se de que Ana ja es fora.*) Veus, may estich tranquil ab aquesta xicota. Cada dia reb a dotzenes de persones .. Podrian ben robarme y assassinar-me dins de casa sense que ningú'n sapigués res.

TURMAN

Vols que t'ajudi a dur tota aquesta roba d'estar per casa?

TYGESEN

(*Malhumorat.*) D'estar per casa? Quina

mena de roba porto jo aquí?... Tens rahó! Però, si no'n tinch pas de fer res d'aquesta roba. No puch ferhi enrabiar a ningú are! (*Tira la roba dins de sa cambra, hi entra totseguit y'n torna a sortir duent un capot*) Té... ab el foch; té tan de beneyta com d'imprudenta! De vegades té'l llum encés fins a les dues de la matinata!... Ademés crech que es un xich desordenada. L'altre dia la vaig trovar ab una ganiveta, que estava fent uns gestes... Quan s'en va anar, li vaig amagar.

TURMAN

(*Provant sempre de donar un tom a la conversa*) Què no vas a passejar are cada mati? T'en recordas que t'anava molt be!

TYGESEN

Oh! he cambiat de costúm! Are per axó ja tinch temps. (*Reprenent la seva idea ficsa*) Sino que aquesta xicota'm fa por. Perqué, a veure, còm es que reb a tota aquesta gent? Perqué no tanca les portes? Per qué's dexa'l llum encés a la nit?... Axó'm fa pensar que volen cremar la casa!

TURMAN

(*Rihent.*) A veure quin dia de bon mati ja trovaré aquesta casa feta cendra. No, seriosament, creume, haveu d'ésser uns bons amichs vosaltres dos. Es en benefici teu, no tens ningú més que ella. Però, escoltam; he vingut pera parlar ab tu d'una cosa important. Serás a casa d'aquí a una hora? Tinch d'anar a fer la conferencia; m'en hi vaig y torno.

TYGESEN

Qué'm tens de dir? Es alguna cosa desagradable? Ja sabs que are no estich en disposició d'aquestes coses.

TURMAN

Que no't trobas bé?

TYGESEN

Jo? Me trovo perfectament; may m'he trovat millor que are...! Y a propòsit, has vist els meus mapas?

TURMAN

(*Rihent.*) Axó té l'aspecte d'una fortalesa, axis!

TYGESEN

Tens rahó; es una fortalesa la meva casa, y ningú me la podrà tornar a pendre; aquesta vegada es ben meva.

TURMAN

(*Tranquilament.*) Si te la dexan tenir! (*Tygesen se'l mira tot espantat.*) Escolta, quin es aquest mapa?

TYGESEN

Es aquell que vaig dur de la Esposició de Paris, t'en recordas?

TURMAN

Ah! sí, ja m'en recordo; ja m'en havias parlat (*Llegint.*) «Oficina topogràfica del Estat-major general rus.»

TYGESEN

Ja es molt vell are. L'he penjat aquí pera que vegessis el camí que s'ha fet desde aquell temps. Té, mira, (*Agafa un atlas de sobre la taula y l'obra*) totes les correccions, tots els cambis que hi he tingut de fer, desde'ls viatges de Vega, al Nort; a Siberia, desde Krapotkin... sabs, Krapotkin...?

TURMAN

Ah! si aquell socialista... Are's decanta cap al anarquisme.

TYGESEN

Avans que tot es un gran sabi!... Ell desde que va arribar a Siberia recorregué immediatament els erros geològichs y topogràfichs en que nosaltres queyam

com la cosa més natural del mon... Mira la llarga cadena dels Jablonoï ..

TURMAN

Si.

TYGESEN

Y la dels Stavonoï...

TURMAN

Cert.

TYGESEN

N'han fet messetes, cosa molt ben feta, y allà...

TURMAN

Si, si, però jo no tinch temps; m'en haig d'anar. Axis, entesos, d'aquí a una hora, eh? He vingut avans perquè ja sé que no hi há seguritat de trovarte.

TYGESEN

La qüestió es que soch lliure per are!... A veure, esperat una mica; esmorzarém junts. Vaig a buscar una ampolla ben vella de Medoc, te quedas?

TURMAN

Y la meva conferencia?

TYGESEN

Oh! per un dexeble!

TURMAN

En tinch dos are.

TYGESEN

Y be, millor pera ells; passarán el temps enrahonant mentres t'esperan. Per altra part, si vols, puch enviar a l'Ana pera donâlshi'l recado.

TURMAN

No, no. Val més que hi vagi jo mateix. Tu no ets prou serios; t'ho dich en bona fe. Les dones t'han fet tornar axis Adeu. *(Desapareix per entre'ls mapas)*

TYGESEN

(El segueix) Vols que t'esperí? Esmorzarém junts quan tornis. Fesme aquest favor. . Ja veurás, vaig a disposar el menú.

TURMAN

No, mercés; no vull que's perdi'l meu esmorzar. Ja sabs que esmorzo sempre a una hora ficsa!

TYGESEN

(Tornantsen cap a la escena y de mal humor) Esmorza sempre a una hora ficsa!... vah! . Però que no veu que jo m'estich aburrint aquí! .. Que tinch fam de societat, de vida,... que no puch treballar! .. No, ell no n'entén res, aquell animal... Té la pell groxuda d'un dit, y a dins no més hi há que greix, uix! . *(Trucan)* Be! Més conexenses d'aquella xicota! Ont rediable va a cercar tota aquesta gent? .. Ja té conversa pera una hora!... Qué pot tenilshi de dir... *(S'en va a la finestra)* Té, es una dona aquesta vegada!... Però . qui es? .. Diria que es... Però si, si que es ella... la meva filla? *(Cridant.)* Helga! Helga!

HELGA

(Desde fora.) Ja soch aquí!

ESCENA I

TYGESEN, HELGA, *després* ANA

(Entra Helga. Tygesen hi corre, l'agafa per la mà y se la endú cap al devant de la escena. Ella porta un paquetet de llibres.)

TYGESEN

Cóm es axó? tú aquí? Oh! que be! .. *(L'abrassa.)* Helga meva estimada! *(La torna a abraçar)* Si sapiguessis quingois tinch de véuret! En a e que'm pò tes is dins d'aquest paquet tota la geografia

del mon, no estaria pas més content! (*Li pren el paquet*) Oh! que pesa!

HELGA

Aquí hi há tots els meus llibres.

TYGESEN

Es a dir que are vens feta una persona d'enteniment? (*Se la mira*) Que gran que t'has fet! Ets tota una dona, en bona fe! Vina a asséuret aquí! Sabs que hem de fer are nosaltres dos? Anar a esmorzar! Vaig a buscar una ampolla vella de Medoc! Ja veurás que 'ns divertirém. (*Truca.*)

HELGA

Ont es la mamá?

TYGESEN

(*Trucant*) La teva mare? (*Torna a trucar. Surt Ana.*) Depressa! para la taula, Ana! Helga esmorzarà ab mi! Y tu, ja cal que posis tot el seny en fer l'esmorzar, sobre tot. . . Té, aquí tens la clau!... (*Va pera donarli y s'atura*) Encare que... Sabs ont es el meu vell Medoc, allá al celler?

ANA

El vi que vosté va portar ahir?

TYGESEN

(*Apart.*) Té, ja s'ha ficsat en axó!... (*Alt.*) No, ja hi vaig jo mateix.

ANA

L'ampolla es allá; vol que li porti?

TYGESEN

Qué diu, que es allá? Però si jo me l'he beguda!

ANA

Ningú n'ha tocat gens... Si encare está tapada ab la cápsula!

TYGESEN

Ah... ah! si... Si, es cert, tens rahó. Donchs, pórtala.

HELGA

Papá, ont es la mamá?

TYGESEN

(*A Ana qui encare no s'en ha anat.*) Qué esperas aquí? (*Ana s'en va. A Helga*) Ah! si, no'm preguntavas ont era la teva mare?... La teva mare, filla meva,... es... a fer un viatge... al camp...

HELGA

Mamá...! (*Ana treu'l cap per derrera d'un mapa.*)

TYGESEN

(*Vegentla*) T'en vols anar!.. (*Ana desapareix*) No puch tenir un minut de tranquil·tat ab aquesta xicota! Té un ayre sospitós...

HELGA

Qui? L'Ana? .. Cóm es que dius axó? Es una noya bona y axerida, franca ..

TYGESEN

Ella? Prou que's veu que no la conexes!

HELGA

Peró la mamá...? S'en ha anat al camp ..? Sense venirse a despedir de mi...? No m'en havia pas dit res!

TYGESEN

Ha marxat per estarse fora dos o tres dias tot lo més! No tenia cap necessitat de dirtho.

HELGA

Peró, es un viatge lo que ella fa?

TYGESEN

La teva mare ha estat dotze anys viatjant; perque are no pot fer algú altre

viatge? (*Li sembla sentir soroll, y va a mirar darrera dels mapas*) Me creya que encare eras aquí, tu .. No. (*S'en torna.*) T'asseguro que aquesta xicota no'n te res de franca. Es més tuna de lo que demostra la seva cara!

HELGA

(*Tornant a la seva idea.*) Dius que la mamá va passar dotze anys viatjant... ab tu, si; però may tota sola ..! Y ha marxat axis .. sense dirme res ..? Donchs li deu haver vingut tot d'un plegat la idea de fer aquest viatge?

TYGESEN

Es una amiga seva que l'ha vingut a buscar. Però, a pesar de tot, es per pochi dias, no cal dirho; ja veurás... diumenge t'anirà a veure al pensionat com sempre.

HELGA

Diumenge? Però si es avuy diumenge!

TYGESEN

Avuy es diumenge?... L'Ana'n té la culpa, perquè no m'ho ha dit pas.

HELGA

Jo no ho entench axó!... Ont s'en ha anat?

TYGESEN

Ja t'ho diré; es una amiga seva que l'ha vingut a buscar; la senyora Römer, sabs qui vull dir?

HELGA

La propietaria de «Hesteskoen»?

TYGESEN

Si, pero jo no sé pas ont han anat. No tenen llibertat d'anar ont vulguin després de tot? Però... Dexém estar a la teva mare que fassi'l seu viatge, desitjemli una bona tornada, y... (*Entra Ana duent l'esmorzar.*) Menjém! Tinch una gana!

(*Ana posa'ls plats sobre la taula aprop del sofà*) Aquí hi ha vi, gots... Está be. (*A Helga.*) Treute'l barret y vina a seure aquí, vols venir? (*A Ana.*) Enretira un xich la taula. No m'agrada seure sobre'l sofà pera menjar. (*Ella tira la taula cap al mitj de la sala.*) Aquí, está be!

HELGA

Peró, qué fan allá tots aquèts mapas, papá?

TYGESEN

Aquèts mapas?... (*Se gira cap ont es l'Ana.*) Si estás llesta ja t'en pots anar!... Ah! si, aquèts mapas?... Mira. Are vaig a posarme a estudiar la Siberia, y no't pots imaginar les contradiccions ab que'm trovo a cada pas. Si no tingués els meus mapas axis, a la vista, no sabria may ont soch. Entens?

HELGA

Si... si... ja t'entench. Però, y la mamá?... No n'has sabut rés desde que s'en va anar?

TYGESEN

La teva mare? Encare surts ab axó? Però si ja t'escriurá quan... (*S'atura y escolta.*) Espérat una mica! (*S'axeca y va a mirar darrera'ls mapas; després s'en torna*) No, aquesta vegada, no era ella... Y't pensas que puch estar gayre tranquil ab una xicota com aquesta? May, ni un moment! Si vegessis totes les persones que ella reb!

HELGA

Peró cóm pots saber qui hi há allá, ab tots aquèts mapas al devant?

TYGESEN

Es impossible... ja ho sé. Però are també'm ficaré la clau de la porta a la butxaca, y no podrá entrar ningú.

HELGA

Si trucan, tu tindrás d'anar a obrir!

TYGESEN

Ah! vetaquí!... Axó es precisament lo que jo voldria!... No obstant jo no'm puch posar pas a fer de porter!... Per altra part, si la dexo estar, me farà entrar mitj mon a casa meva!...

HELGA

Y tu necessitas absolutament tenir aqui tots aquèts mapas?...

TYGESEN

Escoltam, Helga! Tu ja ets gran, ja'm podrás entendre. Quan m'estich aqui trevallant, tinch mil coses al cap, y necessito tenirho tot a la mà. Si no ho faig axis, estich pensant en una cosa y m'oblido d'una altra. Tù ja ho entens tot axó que't dich, no es cert?... Está be... Y després, es tan bonich pera mi tenir sempre la meva Geografia devant dels ulls, dins de casa!... (*Agafa el paquet de Helga.*) Que pesa! Què hi tens aqui dins?

HELGA

Son llibres!

TYGESEN

Llibres? Cóm es que t'emportas els llibres aqui?

HELGA

Son llibres que tinch de cambiar a la biblioteca, pera una amiga.

TYGESEN

Cóm pot esser, les biblioteques están obertes avuy que es diumenge?

HELGA

No, però'ls coneguts els dexan entrar.

TYGESEN

Vina a seure... (*S'asseuen. Tygesen la*

serveix.) Dispensam, però, jo'm servexo... a tu t'han de servir sempre!

HELGA

Ont es la Malla?

TYGESEN

Malla? Es ab la teva mare.

HELGA

La Malla també?

TYGESEN

Serveixte tu, donchs, Helga!

HELGA

Mercès, no tinch gana... Una mica de vi, me'l vols donar?

TYGESEN

Y perquè no? Es deliciós aquest Medoc!... A la teva salut, Helga!

HELGA

A la teva salut, papà!... (*Beuen.*)

TYGESEN

No vols menjar res?

HELGA

No, mercès, si no tinch gana.

TYGESEN

Au! esplicam alguna cosa!

HELGA

Que t'espliqui alguna cosa, jo?

TYGESEN

Si. Alguna cosa que t'hagi cridat l'atenció... que hagas llegit o sentit dir...

HELGA

No sé res, jo.

TYGESEN

Peró si; si'n'has de saber moltes!... A veure, sigas amable! Fa molts dias que

no hem tingut una estona llarga pera en-
rahonar... Au! beu una mica de vi, y es-
plicam alguna cosa!

HELGA

No, mercès; me puja massa al cap!

TYGESEN

A la teva salut, Helga!... (*Beuen*) Fas
una cara de picardia avuy... no ets pas
la mateixa.

HELGA

Y tu?... (*Ab llestesa.*) Es a dir que...

TYGESEN

(*Estranyat.*) Qué vols dir?... Que faig
mala cara?

HELGA

(*Avergonyida*) Oh! no, pero... no... jo
volia dir que... ets tan amable avuy!

TYGESEN

Cóm es axó? Jo no soch el mateix, per-
qué soch amable?

HELGA

No; no es pas axó, lo que vull dir; tu
ja ho sabs qué vull dir, però tu fins are
no havias estat gayre pera mi!

TYGESEN

Si sempre tinch tanta feyna..., y axó
no es rahó!... A veure, explicam la teva
historia, Helga.

HELGA

Ja que tant ho vols..., te vaig a espli-
car alguna cosa... una cosa que realment
me va fer impressió.

TYGESEN

Y qué será axó?

HELGA

Una historieta d'enamorats...

TYGESEN

Molt be! Ja sabs si son coses de la teva
edat les histories d'enamorats?...

HELGA

Escolta. Va ésser durant una anada en
trineu; sabs, aquexes sortides que fem
sovint, al hivern? Varem menjar en un
punt d'aquells ont un s'hi té d'endur'l vi,
y menjar lo que trova.

TYGESEN

Sí, sí; ja sé qué vols dir.

HELGA

Hi havia al menys una cinquantena de
trineus aquella tarde: un jove y una se-
nyoreta a cada trineu com de costum...

TYGESEN

Naturalment!

HELGA

Y entre altres parelles, una d'uns
que reyen y's divertian tot el camí.

TYGESEN

Hum!...

HELGA

Embolicat en les seves pells, enraho-
navan, enrahonavan!... A l'hora de men-
jar, s'estavan a taula l'un al devant del
altre. Varen parlar... de viatges... de po-
blacions estrangeres... tots els altres ha-
vian rigut molt, y havian fet molta
broma... y ells anavan seguint la seva
conversa tranquilament... ell li parlava
a n'ella dels germánichs...

TYGESEN

(*Estranyat.*) Dels germánichs? Jo'm
creya que m'anavas a dir que li feya
l'amor!

HELGA

No li dich pas lo contrari. Però... cada

hu ho fa de la seva manera! Ell va comensar per parlar dels germánichs...

TYGESEN

Es ben original... perquè no comensava per Adám y Eva?

HELGA

Y ell li explicava que hi havia dues menes de germánichs; els del Oest y'ls del Est; de primer els franchs, els sacsons, els frisons y'ls inglesos.

TYGESEN

Perfectament! Molt ben dit! Els franchs, els sacsons, els frisons y'ls inglesos. Cóm ho sabs tu axó?

HELGA

Y'ls altres, els scandinaus y'ls goths.

TYGESEN

Els scandinaus y'ls goths, molt be! Aquesta no es la divisió generalment adoptada, pero es la verdadera!...

HELGA

Allavors, va anar dihent, era un poble amich de promoure esvalots, un poble nómada format per gent murria y conquistadors d'ofici; igual que'ls rius de les seves montanyes, s'en anavan lluny, invadint els païssos que trovavan, abandonats als etzars de la conquesta...

TYGESEN

Peró, t'asseguro que sembla que sigui jo qui parla!...

HELGA

Era ell qui deya axó; no soch jo!... Y ell deya que revivian dins del seu cor els matexos desitjs dels seus avantpassats, que volia viatjar ell també, anarsen lluny... De mica en mica ella's va anar entusiasmant, y li va dir a n'ell: «Jo m'en vull anar ab vosté», després totseguit se torná vermella, abaxá'l cap,...

era massa tart. Alló va ésser el dia del seu prometatge. Però... qualsevol diria que axó't recorda alguna cosa, pare?

TYGESEN

Que Deu me perdoni, es la meva historia lo que tu m'estás explicant! (*L'abrassa.*) Ja no m'en recordava gens... qui te l'ha explicada?

HELGA

La mamá.

TYGESEN

La teva mare?

HELGA

Si, la darrera vegada que'm va venir a veure, avuy fa vuyt dias. Se veu que s'en recordava tan be que moltes vegades deya frases senceres, paraula per paraula... Y tu ja no t'en recordas?

TYGESEN

Y la teva mare s'en recordava?

HELGA

Ja ho crech!... Vaja, a la salut de la mamá! No't sembla?

TYGESEN

A la salut de la teva mare. (*Beu; després amaga'l rostre entre ses mans.*)

HELGA

Qué tens, pare?

TYGESEN

Jo... jo... no tinch res... res... Sí, ja'm recordo .. Era un dia més hermós! Y dir que no m'en recordava!.. Ah! jo era jove allavors; tenia l'esperansa, el pervindre al devant meu, y estava tan enamorat!... Y la tornada! .. Quan ella confessá que m'estimava! D'axó es de lo que més me recordo!... Ella era allá, tapada ab l'abrich ab que jo l'havia embolicada, y que'm feya sentir com una aroma que

may havia sentit... La veyà tan amable, tan hermosa...!

HELGA

La mamá encare ho es d'hermosa...

TYGESEN

Me recordo que un vespre, ens estavam asseguts en un mirador, al peu del Mediterrani...

HELGA

Del Mediterrani?

TYGESEN

Si; era uns quants dias després del nostre casament; allavors la teva mare tenia setze anys. Feyam el viatge de nuvis y acabavam de sortir d'Alger. Aquell vespre feya un clar de lluna preciós: lluian les estrelles sobre'l nostre cap, y nosaltres dos parlavam baxet, baxet, l'un al costat del altre. Haviam retret una llegenda antiga, aquexa adorable historia d'Hero y Leandre, maravellosa creada per la imaginació ardenta dels fills del Mitg-dia. Jamay l'amor s'ha revestit d'una manera més grandiosa, sota una decoració més espléndida. Dos continents que sembla que's juntin, y entre ells, un bras de mar que cada nit l'estimat atravessa nadant pera tornar a veure l'estimada. Després, la tragedia final, la nit del temporal, en que, agotades les forces, ell acaba de morir entre'ls seus brassos; y nosaltres erám allá en mitg de totes aquestes maravelles del mon vell, en aqueix pais etern del sol, que espargia sa llum al voltant nostre... Allavors ella s'incliná cap a mi, m'agafá'l cap entre les seves mans, y uns ulls demunt dels altres... Oh! els veyà tan dolços aquells ulls!... me va dir, com una criatura, que ella era... me va dir...

HELGA

Te va dir?

TYGESEN

Me va dir...

HELGA

Qué tens, papà?

TYGESEN

(*Molt emocionat.*) No puch... No puch!...

HELGA

(*Axecantse.*) Deu meu! Ont es la mamá!

TYGESEN

No ho sé...

HELGA

Com, tu no ho sabs?... Papà?...

TYGESEN

(*Molt emocionat.*) Tu no ho entens... la teva mare, ja t'ho he dit... la teva mare es a fer un viatge... ella t'ho esplirará tot axó... quan torni. O be... t'escriurá... Però, Deu meu! perque no'm creus de lo que't dich...? Quan jo't dich una cosa es veritat... si no .. ja no t'ho diria .. (*Axecant el tó.*) Vaja, seu; perquè'm fas enraonar axis?... (*Ab pena.*) Are somniava... y tot s'en ha anat.: (*Un xich brutal.*) Però, seu, dona!... Que't faig por?

HELGA

(*Temerosa.*) Papà!

TYGESEN

(*Ab amarguesa.*) Y tot s'ha acabat tot... el sol, l'amor, la joventut, tot ha fugit!... Y sempre les decepcions, les penes, l'aburriment, totes aquestes injusticies que fan tornar dolent... Ah! ja sé que no tinch rahó, però qué vols que hi fassi, jo?

HELGA

(*Molt amorosa.*) Oh! pare, perque no'm parlas com are mateix feyas?... Era tan hermós, tan hermós!... Qué es aquesta llegenda que tu'm deyas?

TYGESEN

Donchs tú no sabs res de Hero y Leandre?

HELGA

No.

TYGESEN

Peró vosaltres no llegiu la Mitologia, al pensionat? (*Helga fa senyal de: no*) A Shakespeare tampoch...? (*Helga fa la mateixa resposta.*) Però, quan vos esteu soles? Be deveu llegir d'amagat? (*Helga fa la mateixa senyal*) Ni d'amagat?... Qué llegiu, donchs, allavors?

HELGA

Uy!... Deu meu! Llegim més aviat... com t'ho diré jo?... coses més... modernes?

TYGESEN

Més modernes?... Noveles?

HELGA

Si,... també noveles!

TYGESEN

Qué vols dir «també»? qué més deveu llegir?

HELGA

Coses serioses... pera instruirnos.

TYGESEN

Per eczemple...

HELGA

Per eczemple... per eczemple, Geografia!

TYGESEN

Com es axó? Llegiu llibres de Geografia quan esteu soles?

HELGA

Oh! ab lámínes, naturalment!

TYGESEN

A propòsit... aquí veig aquell paquet

que has dut! Dexam veure'ls llibres que llegiu... Ho puch obrir, veritat?

HELGA

(*No sabent qué dit.*) Oh! no, pare... es un secret!

TYGESEN

Un secret! Oh! oh! Ja m'ho temia. Ah! tunantetes, mossegueu fins la fruita prohibida, diable?... Totes sou igual!... Però no hi fa res, vull tenir aquesta satisfacció! (*Va per obrir el paquet.*)

HELGA

(*Tota vergonyosa, se tira vivament sobre el paquet.*) Oh! no ho obris, papá!... No, no cal! Ademés, ja ho sabs, no tens dret de ferho... y tu no voldrias pas emprar la violència ab nosaltres?... Ab noyes!... (*Ell va per agafar els llibres.*) No, no, no, jo no dexo anar els llibres!... Però papá, pensa que no soch jo sola!... No es pas meu axó!... (*Posturera.*) Pensa que aquí hi há vintiquatre mans petites com las meves que't ho privan... Donchs... ja veus que no ho pots obrir!... Per altra part, tu no has entés lo que t'he dit... no has entés res... Si, si, si! T'he dit que era un secret.. No, no ho es un secret, volia dir un altra cosa... volia que .. que... Oh! en bona fe, acabarias per ferme creure que he begut massa vi, t'ho asseguro. (*Ell vol agafar els llibres.*) Oh! no, dexaho estar, t'ho demano!... No es meu lo que hi ha aquí dins! Som dues, una amiga meva; y jo justement havia de canviar els llibres al venir a ciutat... Ademés, ja pots compendre... a mi m'es igual.. però no es pas meu! Aquí dins hi há llibres que ella m'ha prohibit dexar veure; no te'ls puch pas ensenyar. Ficsat be que jo no sé'l perquè de tot axó... jo tampoch els he llegit. Però ja que les meves amigues me'ls han confiat, no puch pas... Si ho fes, ja may més se fiarian de mi pera res!... (*A punt de plorar.*) Oh! t'ho demano, papá meu, t'ho prego!... Oh! digas!...

eras tan amable ab mi are mateix!... No, axó no está be, axó .. Y jo estich segura de que si vegessis que un altre fa lo que tu are fas, fores el primer de privárlin... Oh! n'estich segura!... Y donchs, allavors? .. Es absolutament lo mateix! Perqué ho fas, a veure... papá?

TYGESEN

Vetaquí qui parla! Quin foch, quina forsa que donas a les teves paraules!... Axó, donchs, t'interesa molt?

HELGA

Jo!... no... no, are no m'interessa més que axó... perque no es pas cosa meva... Solzament... com que son secrets que m'han confiat, jo'n soch responsable, y... naturalment, si ho miras... (*Tygesen va pera obrir.*) Oh! no, papá, t'ho demano, t'ho prego, no ho obris.

TYGESEN

Com més insistexes més ganes tinch d'obrirho, y fins tinch el «dret» d'obrirho .. sempre que vulgui. Vaja! dexa estar! (*Desfá el paquet.*) A veure (*Treu els llibres de dins*) Hum!... No son pas nous aquêts llibres! Deuen servir sovint... Té, son francesos! Hum!... «Cruelle énigme» de Bourget... Vols dir que axó no es un xich. . com ho diré... un xich? Buscam la paraula! Ne sabs trovar de molt boniques!... Vaja, no fassis aquest posat de malhumor .. si no fos axó encare'm farias creure que tenia rahó... «Cruelle énigme»... No es un xich?...

HELGA

Vols dir potser un xich... realista?

TYGESEN

Realista, axó es... Però no ets tu la única del pensionat que sab el francès?

HELGA

Entre les dexebles, si. Però aquest llibre precisament es de la mestra de fran-

cés... Ella m'ha demanat que li cambiés y...

TYGESEN

(*Llegint*) «Cruelle énigme».. ? Y qué es aquest enigma de que aquí's parla?

HELGA

Pero si no ho sé, jo. . Com vols que ho sápigam? Jo crech que es un enigma... que ecsisteix en nosaltres... en la nostra naturalesa... Però't dich que no sé lo que es...

TYGESEN

Un enigma en la nostra naturalesa?... Quina naturalesa?

HELGA

(*Plorant.*) Oh! no está pas ben fer tot axó que fas!

TYGESEN

Vols dir?... Hum! (*Segueix regirant.*) Té, aquí n'hi há un altre! Es en suech quest. A veure... (*Llegeix*) «Igualtat y Llibertat pera las dones com pere'ls homes.. » Però, qué es aquest llibre? Axó no deu esser pas una novela?

HELGA

(*Timida.*) Axó deu eser un llibre de Filosofia...

TYGESEN

Y... es de la mestra de francès, aquest també?

HELGA

Aquest, oh! no... no, es dir... no ho sé jo... Pero, déxals estar, papá, t'ho demano.

TYGESEN

A veure lo que ve... Té! Un altre de francès! (*Llegeix*) «Autour du mariage» de Gyp!... Gyp! Quin nom tan estrafalari pera un autor!

HELGA

Gyp!.. Oh! es una senyora molt distingida, papá; una senyora del gran món... es una comtesa, crech jo ..

TYGESEN

(*Rihent.*) Perqué no una duquesa tal vegada? «Autour du mariage.» Y .. que es lo que ella entén per «Autour»?

HELGA

No ho sé jo!

TYGESEN

Ah! .. tu no ho sabs? (*Irónich.*) Axó no deu esser pas aquexa Geografia de que 'm parlavas are mateix,... sabs aquella Geografia .. ab lámínes?.. Si, se coneix que aquesta te la deus haver descuydat! Vaja, explicat.

HELGA

Peró, papá, tornemhi; com vols que ho sápigam si ja t'he dit que no era meu.

TYGESEN

Com diable t'ha vingut la idea de explicar-me que estudiavau Geografia les estones de descans... y ab lámínes!

HELGA

T'asseguro que es veritat, papá.

TYGESEN

(*Furiós.*) Si, es bonica la vostra Geografia! «Cruelle énigme» «Autour du mariage». Vetalaquí la vostra Geografia! .. Ah! ja entench are perque'm deyas tot alló!... M'has volgut agafar pel meu punt feble, y t'has cregut que parlant-me de Geografia. tu.. Sabs com s'en diu d'axó, filla meva?.. D'axó teu?... Donchs be, s'en diu «una mentida»!

HELGA

Una mentida! oh, papá!

TYGESEN

Es ben senzill. «Mentida», axó y res més.

HELGA

(*Ab senzillesa.*) Però, papá, qué vol dir una mentida?

TYGESEN

Dir una mentida es fer lo que are tu estás fent; amagar la veritat al teu pare.

HELGA

Oh! papá.

TYGESEN

Trovas que eczagero? .. Mira; suposat que soch jo que t'he enganyat, qué dirias tu? (*Molt emocionat.*) Si hagués sigut jo qui t'hagués amagat la veritat a tu, jo qui t'hagués...

HELGA

(*Mirant ficsament a son pare.*) Papá!... Ont es la mamá?

TYGESEN

La teva mare?

HELGA

Si, per qué s'en han anat la mamá y la Malla? Ah! tu també, tu m'amagas alguna cosa! Papá, papá! Qué ha succehit? Digamho!

TYGESEN

(*Capbaix*) Es cert... t'he amagat alguna cosa.

HELGA

Oh! ja ho he vist, ja; ja ho he entés tot seguit. Digamho. digamho depressa!. . Que no sigui... Oh! Deu meu! Deu meu!

TYGESEN

(*Molt emocionat*) No, no tinguis cap por .. no es lo que t pensas. s senzilla-

ment .. una discussió que hem tingut la teva mare y jo, y... elles s'en han anat... totes dues!... Quan t'he vist allà, totseguit, jo estava tan alegre que no he tingut cor de dirte res... no sabia per ont comensar... Y veus la teva mare mateixa no ha gosat a parlarten perque sense dirte res... (*Quasi plorant*) s'en ha anat!... Oh! Helga, si sapiguessis lo que sufrexo! (*Helga's prepara pera marxar.*) Què fas? T'en vas?... Oh, quedat quedat, Helga...

HELGA

Jo, quedarme aquí... are que la mamá s'en ha anat! De cap manera! . Per més que m'ho demanis, encare que'm matessis... jo aquí no m'hi quedaria. (*Se posa'l barret.*)

TYGESEN

Helga!

HELGA

(*Quasi plorant.*) Ja que la mamá y tu, no vos podeu estar junts...

TYGESEN

Què vols dir?

HELGA

Peró, qué vols que fassi si no vos tinch de veure aquí tots dos?... Oh! quina desgracia!

TYGESEN

Si es una desgracia, una desgracia pera tots nosaltres... (*Pausa.*) Y la meva Geografia!

HELGA

(*Viuement.*) Oh! are pots estar tranquil, ningú't vindrà a destorbar (*Agafa'l paquet de llibres y s'en va*) Adeu! (*Tygesen se queda sol un moment, com atontat, y s'asseu.*)

ESCENA III

TYGESEN, TURMAN, *després* ANA

TURMAN

Ola! Tygesen, cóm aném?

TYGESEN

(*S'axeca.*) Ah! tu aquí!... Cóm ho has fet pera entrar?... Qu'era oberta la porta?...

TURMAN

No, la Helga y l'Ana s'estavan a la porta, enrahonant; elles m'han obert. (*Tygesen se'l mira y s'asseu. Turman li dona una mirada de compassió*) Sabs en qué m'has fet pensar al véuret? (*Tygesen fa una mitja rialla amarga.*) Penco en l'Assiria antiga, y tu'm recordas una dona, la deesa Istar, cayguent en un deliqui. «Atta, lû mutêma anaku lû as-satka...» (*Pausa.*) A propòsit, be's deu poder fumar una pipa a casa teva, are que ja ets tot un home .. oy?... (*Tygesen fa un sospir.*) Ets de plányer! Però, tan abatut estás?... Prou que t'ho havia dit jo, amich meu; no més els homes forts poden viure sols! Y'ls homes forts son aquells que no fan cas de les dones. Mirat tots els casats; no son bons pera res quan están lluny de la seva dona.

TYGESEN

(*Trist.*) Si, moltes vegades hi he pensat, en aixó; tots aquêts dias que hi penso. Què hi vols fer? Tots som iguals; com més tenim, més volém. Els més inteligents son els qui tenen més necessitats, y'ls més difícils d'acontentar. Y axó es terrible! Pensar que'ls que penetran més aviat els secrets de l'eczistencia, han d'ésser els més desgraciats. Es la tragedia de la rassa, axó; comprens, Turman?... una horrible tragedia!

TURMAN

Tan lluny has arribat, pobre àmich

meu?... (*Tygesen se'l mira tot estranyat.*)
A la teva edat, filosofies!... Oh!... no;
t'asseguro que hauràs de tornar a les pas-
sejades del mati y pendre dutxes .. Per-
qué no fas com jo? Una bona pipa de tant
en tant,... axó no fa cap mal, y axis may
estich sol del tot.

TYGESEN

(*Somniant sempre.*) Quan penso en la
rassa que vindrà al darrera nostre! .. En
tots els desitjs que aquexos desgraciats
sentirán, y que no podrán satisfer... En-
care serán pitjors que nosaltres, ells!

TURMAN

Sí, s'anirán tornant cada vegada més
nirviosos, y...

TYGESEN

Nirviosos, axó mateix; el nirvosisme,
la malaltia del pervindre, la que'ns ma-
tará a tots... Ja ho veurás, allavors, tots
aquêts sabis, tots aquêts critichs, tots
aquêts neurótichs de qui are't burlas...
serán la majoria.

TURMAN

Sí, el nirvosisme que farà'l seu camí.

TYGESEN

Y s'anirán tornant provocatius, do-
lents, insufribles... En fi, arrivarán al
punt de no poderse aguantar els uns als
altres, y quan se trovarán un kilòmetre
lluny, se posarán a cridar... y axó'ls pri-
vará de véures.

TURMAN

Oh! será fastigós viure allavors.

TYGESEN

Què hi vols fer? Es l'espirtualisació
del segle! Com més endevant aném, nos-
tre esperit més desgraciat se trova. No
hi hauria més que un medi d'escapár-
nosen, y fora que la ciencia marxés de
cara al esperit, y que ella'ns fes indepen-

dents els uns dels altres... No tenir entre
ells, els homes, més relacions que les in-
telectuals... o quasi cap més!

TURMAN

Sí, quasi cap més!... Però per qué t'has
d'amohinar d'aquesta manera? Créus
que't serveix d'alguna cosa? Tot axó no
son més que fantasies sense solta y res
més. A tu't fa falta un que t'ajudi, vetho-
aqui.

TYGESEN

Ajudarme? A mi? No'm pot ajudar nin-
gú! Per altra part, qui s'hi oferiria?

TURMAN

Què sabs tú?... Tot depén...

TYGESEN

Vah!...

TURMAN

Tu avans no conexas la teva felici-
tat. . y are que l'has perduda...

TYGESEN

(*Provocatiu.*) Encare més! prou; no
estich d'humor avuy per aguantar les
teves bromes pesades... Soch un home
com un altre, ho tens entés, y tu per al-
tra part .. ni tu mateix sabs qui ets...

TURMAN

Pobre gent! Y qué'n son d'infelissos
aquêts homes!...

TYGESEN

(*No sabent lo que diu.*) Turman!... Però
tu no comprens... tu, donchs, no pots
endevinar!... tu no vols?...

TURMAN

Què t'agafa are?

TYGESEN

(*Cada vegada més eczasperat.*) Ell m'ho
pregunta!... Oh!... Allavors, tu no has

vist res, tu no has entès res, no has sentit res?... No comprens que si tu ets aquí, es que m'estich dominant per no tréure't de casa?...

TURMAN

A mi?

TYGESEN

Si, a tu!... Te creus que no veig d'ont ha vingut tot axó?

TURMAN

Peró...

TYGESEN

Que axó es culpa teva...

TURMAN

Culpa me...?

TYGESEN

(*Sempre furiós*) Si, teva!... Si tu no m'haguessis trastocat el cervell ab les teves histories d'inmensos departaments plens de llibres, que ningú fa servir may .. y la teva memoria de que tan t'alabavas... Ja'm recordo, que'm deyas «Oh! els casats tots perden la memoria!...»

TURMAN

Es la pura veritat.

TYGESEN

Encare hi torna, l'animal! Però't juro per...

TURMAN

No cal que juris res, Tygesen!

TYGESEN

Oh! Quan faltan paraules, alguna cosa s'ha d'anar a cercar! Donchs tu no comprens que axó es culpa teva?

TURMAN

Cóm vols que ho compregui?

TYGESEN

(*Irónich.*) Es cert, tens rahó!... Cóm vols que un gat vell com tu?...

TURMAN

Oh! no t'en donguis vergonya, digaho ben clar, un vellot!

TYGESEN

Just! Cóm vols que un vellot com tu, que put a greix y a tabach, pugui tenir algún sentiment?

TURMAN

(*Ab tranquilitat.*) Deu meu! .. en dihent una cosa pel teu bé!...

TYGESEN

Deu m'en guard!

TURMAN

Donchs potser després te penedirás de no haverme escoltat!

TYGESEN

Que'm penediré? .. Ah! qué vols dir ab axó? (*De sobte.*) Tu sabs alguna cosa! Qué es lo que'm tens de dir?

TURMAN

Potser alguna cosa que t'interessa!...

TYGESEN

(*Violent.*) Perqué no m'ho has dit desseguida?... Vaja, digas!

TURMAN

Tinch de ferte una proposició...

TYGESEN

De qui? De Karen?

TURMAN

Si; demanan la pau, ella y la Malla.

TYGESEN

Demanan la pau? Volen tornar aquí?

TURMAN

Si.

TYGESEN

(*Esclat de joia*) Perqué no m'ho has dit desseguida?... Donchs digas que tot va be, que tot s'ha arreglat! Es la salvació, es l'alegria!... En el fons, jo, ja sabs que no soch dolent! May m'he menjat a ningú!... Alguns còps parlo axis, com are a tu... però no es lo corrent. La vida es un conjunt de realitats, de relacions, de debers .. es...

TURMAN

Si, però escolta, es que...

TYGESEN

(*Alegre.*) No escolto res... Vina que beurém un got de vi! (*Agafa una ampolla y dos gots en els que hi aboca vi.*)

TURMAN

Está be! Però...

TYGESEN

No hi há «peró» que hi valgui... A la teva salut (*Beuen.*) Qué't sembla, es bo?

TURMAN

Magnífich, però...

TYGESEN

En vols un altre got? Si, béutel! (*Li ompla.*)

TURMAN

Mercés, però...

TYGESEN

No'n vull més de «perós;» ja m'entens! Apa, beu! (*Beuen*)

TURMAN

Tens un vi deliciós, però ..

TYGESEN

Peró... y qué?

TURMAN

Les condicions... be cal que les sápigas!

TYGESEN

Quines condicions?

TURMAN

Les condicions ab que elles han de tornar aqui!

TYGESEN

Condicions! No'n vull cap! Digasli a Karen que no té de fer més que venir; jo me li agafaré al coll, li daré una bona abrassada y tot s'haurá acabat. Y de totes les bestieses que hem dit, no'm parlem més; tot está dexat córrer!

TURMAN

Si, però... si elles tornan .. ja cal que no't recordis més de la teva Geografia...

TYGESEN

(*Ab descoratjament.*) Que no'm recordi més de la meva Geografia?

TURMAN

No; ja cal que tots els mapas, que totes les pedres, s'en vagin a passeig; volen tenir la sala a la seva disposició.

TYGESEN

(*També ab descoratjament.*) Que volen tenir la sala a la seva disposició?

TURMAN

Si, pera tenir seguretat de que estarán tranquiles... Volen també pera elles l'hivernacle.

TYGESEN

L'hivernacle?... Ah! ja... T'haig de fer saber que si axó es una broma, es de molt mal gust.

TURMAN

Axó no es cap broma, es una cosa ben seriosa.

TYGESEN

Es a dir; elles voldrien que m'en anés d'aquí...? Que'ls dexés pera elles l'hivernacle...? No; t'has tornat boig; en bona fe.

TURMAN

Elles no volen que hi hagi res, ni tan sols una ombra de Geografia, ni aquí, ni al hivernacle. Ademés...

TYGESEN

Ademés, eh?... Encare no'n tenen prou?

TURMAN

Volent la cambra de Helga; volent que Helga surti del pensionat y s'estigui a casa... En una paraula, reclaman lo que tenen dret a reclamar.

TYGESEN

(*Irònic.*) Lo que tenen dret a reclamar?... De veres?... Està be, les agafo per la paraula. Vetaquí lo que'ls contesto, la casa es pera mi, y pera mi tot sol!

TURMAN

Pera tu tot sol!

TYGESEN

Naturalment... Qui l'ha comprada?... Y tots els mobles, me vols dir de qui son? Y si jo l'he comprada, es pera poderhi trevallar... Elles, son aquí pera ajudar-me, y no pera res més... elles no m'han d'imposar cap condició... Per altra banda, no soch pas tan eczigent... Y ja que no'm volen ajudar, que'm dexin estar tranquil; axó es tot lo que'ls demano... Els dono tot el primer pis pera elles... que s'arreglin.

TURMAN

No es pas gran cosa; tot plegat uns baxos que...

TYGESEN

Cóm, uns baxos? Es a dir que del primer

pis de casa meva'n dius uns baxos, tu? Tres habitacions grans y una entrada ab vidreres... un verdader museu. Encare no es prou? En bona fe, qualsevol diria que son primpceses!...

TURMAN

Donchs, qué vols que't digui? Me penso que no es tot com dius, perque lo cert es que elles volen més lloch...

TYGESEN

(*Furiós.*) En volen més?... Donchs, be, se'ls tindrà de fer saber desseguida! (*Crida.*) Ana!... (*Se passeja fent grans passes*) Ah! se pensan que jo m'en aniré!... (*Cridant.*) Ana!... Ana!... Ont diable s'en deu haver anar are aquella? (*Passejantse sempre.*) No; fora massa bestia, aquesta vegada! Aquí hi ha una cuestió de principis, y'm mantindré ferm! (*Entra Ana.*) Ah! ja ets aquí,... al últim!... Vaja, enllesteix, que aném a penjar els mapas.

ANA

Pero, Deu meu!... jo...

TYGESEN

Ah! ja ho sabs, ni una paraula,... de pressa.

TURMAN

(*Anantsen tranquilament.*) Està be, els vaig a escriure que tu tens... principis.

TYGESEN

Escriu, escriu, entra al meu despaig, esplicals que jo t'he dit que'ls escriguesis... lo que tú vulguis... però que'ls mapas son allà y que allà s'estarán.

TURMAN

(*Anantsen.*) Oh'l matrimoni! Axó tan hermós del matrimoni!... Adeu, diverteixthi! (*S'en va.*)

TYGESEN

(*Apart.*) Després de tot es culpa meva... are ell se burla de mi!... Si ell m'havia dexat estar tranquil!... (*A Ana.*) Què hi fas tu aquí?

ANA

Jo..

TYGESEN

(*Apart.*) Ben mirat, en Turman tenia rahó; però are no més tinch a n'ella... Si pogués domesticarla un xich... a veure... Ana!

ANA

Soch aquí, senyor!...

TYGESEN

Agafa la taula que la desplegarém!
(*La desplegan.*) Axis!... Vols veure un got de vi, are. (*Ompla'ls gots.*)

ANA

(*Espantada.*) Jo!... (*Apart.*) Deu meu, què deu voler fer?

TYGESEN

(*Amable*) Per què't quedas aquí al meu darrera? Acóstat... Vaja, seu... (*Ella s'asseu.*) Axis! Y are, a la teva salut! (*Beuen.*) (*Apart.*) Mirada d'aprop no es pas tan antipática... (*S'asseu.*) Mira, Ana; ficsat be ab lo que't vull dir. Com menys se necessita dels altres, millor se va... no es veritat? Donchs be, jo are, no vull tenir ningú, sino tu, m'entens?

ANA

(*Espantada.*) Si... si...

TYGESEN

Te donaré'l doble de lo que't dono, y'l triple, si convé; no ho faig pas per economia axó... vols un altre got de vi?

ANA

(*Ab vivor.*) No, no, mercés!

TYGESEN

Are't vaig a explicar perquè aném a penjar tots aquêts mapas.

ANA

Axó si que no ho faré pas... no; fassim fer una altra cosa,... tot lo que vulgui; tot m'ho estimo més que axó.

TYGESEN

No t'impacientis, y escoltam... Es evident que ningú pot eczigirte que'l comprendis, si avans no s'ha explicat. Donchs, ja veurás: jo estich are a punt de posarme a escriure un llibre sobre Russia... Es un pais molt gran Russia. Sabs, poch més o menys, còm es de gran?

ANA

(*Espantada.*) Russia?... Es molt gran?...

TYGESEN

Si es gran?... Mira, t'ho vaig a ensenyar. Suposat, es no més, pera fer una comparació, que Noruega sigui... gran com axó. (*Descriu ab el dit un petit cercle sobre la taula.*) Donchs, be, Russia, vindrà a esser... gran com axó (*Descriu un cercle inmens.*) Ho has entés?

ANA

Igual que en el mapa?

TYGESEN

Just. Però tu sabs, donchs, què es un mapa?

ANA

Si, senyor.

TYGESEN

Ah! axó es una altra cosa Axis t'ho explicaré en un moment... Escoltam be: la dificultat pera mi es precisament de

recordarme de tot lo que hi há en aquest inmens país.

ANA

Y vosté té de saber tot axó?

TYGESEN

Es clar que sí! Es dir, tot lo que's refereix a les llengües. No has vist tots aquets trossets de paper, allá, sobre la meva taula?...

ANA

Oh! si'm fan una por are, que ni goso a acostarmhi.

TYGESEN

Donchs, aquets trossets de paper son les llengües?...

ANA

Axó son llengües?...

TYGESEN

Sí... es dir, no; axó es clar que no son llengües; però son notes sobre les diferents llengües de cada país. Entens lo que't dich? A veure!... D'ont ets filla tu?

ANA

Jo?... Soch filla del Galgeberg.

TYGESEN

Es dir de Kristiania, es dir de Noruega. Donchs, be, tots els que son fills de Noruega parlan la mateixa llengua.

ANA

Cóm pot ésser? A Bergen parlan la mateixa llengua que a Kristiania?

TYGESEN

Ben cert.

ANA

Peró!...

TYGESEN

Quan jo dich que sí!... No'm fassis enfadar sempre ab aquets «peró». «peró»... escolta lo que't dich... Te vull dir que tots els qui s'entenen parlan la mateixa llengua. Per eczemple, tu entens els Bergenins, no es veritat, quan els sents enrahonar? .. Però, els inglesos, els entens?

ANA

Sí!

TYGESEN

Cóm pot ésser, tu entens l'inglés?

ANA

Sí! Hi havia dos inglesos aquí aquest istiu, y n'hi havia un que sempre'm deya: «Y like you very much?»

TYGESEN

Be, y qué vol dir axó?

ANA

Axó vol dir... (*Vergonyosa.*) «T'estimo, vinaten ab mi».

TYGESEN

(*Contrariat.*) Vaja, donchs, t'ho explicaré d'una altra manera.

ANA

Oh! si pogués dispensarme del trevall de penjar els mapas! Es tot lo que li demano.

TYGESEN

Pren un xich de paciència, Ana... Ja veus que jo'n prenc força per tu... Si'm vens ab destorbs, no t'ho podré explicar may; axó será pitjor que tenir deu personas dins de casa. Escolta: te vaig a anomenar totes les diferents rasses de pobles que hi há a Russia; o es dir, de primer, a una part de Russia, no més que a una... Tenim els Tongusos, els Samoyedins, els Jucutins, els Kamtchatkadals

els Koriechs... (*Trucan. Ana va pera anarsen.*) Ont vols anar?

ANA

Trucan.

TYGESEN

Qui truca?

ANA

No ho sé, jo.

TYGESEN

No trucarán pas pera mi, en tot cas. (*Trucan.*) Quédats aquí, dexa trucar. Quan s'en cansin, ja s'en anirán. Continuém: els Syrians, els Voguls, els Ostiachs... però escoltam, dona, ja veurás, si no m'escoltas, no'n treurém res, allavors... (*Tornan a trucar.*) Qué diable fan de trucar d'aquesta manera?... Qui es que truca?

ANA

Jo no ho sé...

TYGESEN

Torno a comensar: els Syrians, els Voguls. (*Trucan molts colps seguits*) els Ostiachs, els Mandxús, els Jucutins, els Koriechs, els Tongusos... Però, escoltam, gran imbécil, en lloch d'escoltar els que trucan. (*Para'l trucar.*) Ont vas?

ANA

Me creya que...

TYGESEN

Be, vetaquí que ella are «se creya»!... Dom la clau.

ANA

La clau!...

TYGESEN

Sí, dom la clau!

ANA

Peró...

TYGESEN

Quan te dich que me la donguis! (*Ella li dona.*) M'en vaig jo mateix a veure'l manyá pera ferla cambiar: axis ningú podrá obrir may més la porta.

ANA

Peró si ve algú?

TYGESEN

Qui té cap necessitat de venirhi aquí? Y després, si vé algú, jo l'obriré.

ANA

Y quan jo tindrè de sortir?

TYGESEN

Perqué tens de sortir tú? Per altra part, si necessitas sortir, ja m'ho dirás... Avans que tot, vull que hi hagi pau aquí: no vull que ningú'm vingui a destorbar.

ANA

M'en puch anar.

TYGESEN

Anarten, qué tens de fer? No, no; hem de penjar els mapas.

ANA

Y'l dinar?

TYGESEN

Jo m'en encarrego.

ANA

Vosté!

TYGESEN

Tu no t'has de cuydar de res! Te triplicaré, te quadruplicaré la mesada, si vols .. mentres me dexis estar tranquil. Apa! depressa! aném pels mapas .. (*Ana va per anarsen.*) Ah! rediable, es inútil que t'en vagis; tens de fer lo que't dich.

ANA

Qué'm tinch d'enfilat a l'escala?

TYGESEN

Naturalment. (*Ana agafa l'escala, la posa a lloch, y s'hi enfila. Tygesen busca alguna cosa en el calaix de la taula.*) Quan se vol tenir pau dins d'una casa, n'hi ha d'haver un que mani. (*Girantse enrera.*) Te juro que no sortirás viva d'aquí, que no hakis fet axò! (*S'en torna cap a n'ella duhent a la ma un capdell de cordill y un ganivet gros. Ana'l veu y fa un xiscle. Trucan.*) Bo! Qué té are aquesta? Perqué cridas axis? Oh! ja cal que fassis lo que't dich, si no es de grat, per forsa. (*S'acosta a l'escala.*)

ANA

(*Carregada de por al veure'l ganivet, baixa l'escala d'un salt, y fuig cridant:*) Socors! Socors!

TYGESEN

Té'l diable ficat al cos, en bona fe! Perqué fuges, are?

TURMAN

(*Entrant.*) Qué't passa, amich meu?

ANA

(*Amparantse derrera de Tygesen.*) Socors! Socors! (*Sequexen trucant.*)

FI DEL SEGÓN ACTE

Atila y Sant Lleó

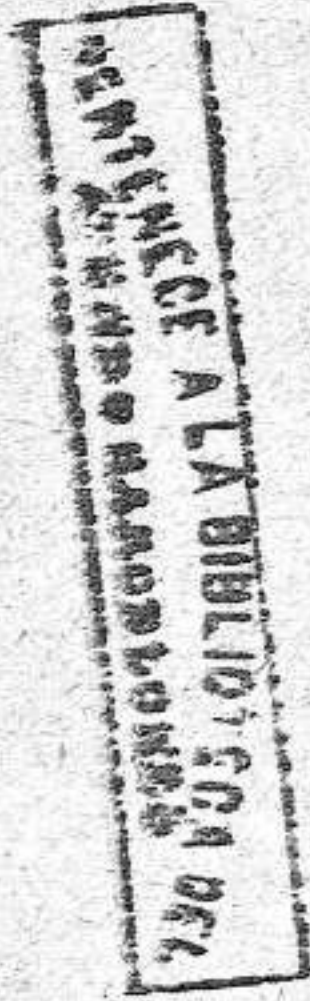
Vestits de forta pellissa
de pells de marta forjada
fins qu'era esqueixos y trossos
els Huns nit y día empraven.
Cenyien elm en la testa,
arch en la ma, llas y llança
y los peus cubrir solien
ab sandalies y antipares.
Eren de terrible aspecte;
pero de viva mirada
y d'una tan lletja forma
que per la cara semblaven
els genis de les tenebres
qu'habiten en les montanyes.
Per aixó la fantasía
de la rassa indo-germánica
quan va veure tals figures
s'imaginá estranyes fábulas.

«Que Filmer (1) trobá un día
dins sos estats unes fades
les qu'a retirarse obliga
als deserts inhabitables.»

«Que los esperits malignes
amb les bruixes se mesclaren
y aixís els Huns varen neixer
mescla de bruixes y diables.»

«Que tal era sa bravesa
y coratje en les batalles
que morts y tot l'ardent lluita
alguns dies continuaven.»

Aixís feu la fantasía
volant somnis y rondalles:
y els pobles, de por, quant veien
tanta bravesa y coratje,
espantats corrents fugien
deixant los regnes en banda.
Aqueixes tropes horribles
qu'eran com a torrentada
que los murs més forts abrusa,
un jorn Europa abordaren
dirigides per Atila,
el colós de les batalles.
L'assot de Deu (2) se passetja
victoriós per totes bandes
estenguent los seus dominis
de France a l'Escandinavia,
de les voreres del Euxin
fins a la mar Adriática.
Desitjós el gran Atila
d'estendre lo seu reyalme
dirigí los seus exercits
de cap a la culta Italia.
Apenes les seves tropes
toquen la terra italiana
quan Aquileia sítien,
la saquetjan y l'arrasen.
Desd'aquí sempre en victoria
els Huns exercits avansen

deixant en cendres y ruines
Vicencia, Concordia y Padua.
Y aqueixes ciutats hermoses
queden com una montanya
que va ser un día encesa
y de flames devorada.
Quan els habitants de Roma
veuen tan prop l'amenassa
y se troben sense tropes
que los defensin y amparin
presos de por ells tremolen,
com dins la mar perduts naufrechs.

En tal temps era l'Iglesia
retgida per Lleó Magne;
el Sant, al veure afligida
la ciutat que governava
altre temps tota la terra
sense confrontes ni marges,
en son cor se va condolre
de la tristor, ays y llágrimes.
Perçó el Príncep de l'Iglesia
un jorn se posá en campanya,
sense tropes que l'escoltin,
sense nengú que l'ampari,
mes en son trist cor hi brilla
l'estel bell de l'esperansa,
com en la nit tenebrosá
l'estel de la tramontana.

Dins una fertil altura
banyada pel sol d'Italia
aont los rius el Pó y Mina
uneixen les seues aigues,
amples corrents que pareixen
dues percintes de plata
fetes d'aigues cristalines
de les neus de la montanya,
la real tenda tenia
l'horrible y barbre monarca.
Era ella de rica tela,
de pells de renarts forrada
ostentant les grans victories

a part de fora brodades.
Assegut en lo seu trono
forjat d'un sol tronch d'ullastre
y servintli de catifa
les pells d'ors y llops selvatjes
allá de dins hi rebía
les més altes embaixades.
Per lo seu terrible aspecte
y la negra y lletja cara,
el gran barbre pareixía
dins la tenda de campanya,
una fera qu'en la cova
devora horrible la cassa.

Y sos exercits extesos
per aquells aspres paratjes
legions de llops que reposen,
pero d'instints sanguinaris.
Entr'eixos barbres exercits
que la tenda rodetjaven
tranquil hi passa y camina
cap a n-Atila el Sant Pare.
Al veure'ls Huns tal figura
los sembla d'un Deu l'imatje
la que suspesos contemplen,
la miren passar y callen,
llavors en terra se postren
amb actitud adorable.
Arriba y entra en la tenda
amb magestat el Sant Pare,
no com a rey que clemencia
a son enemich demana,
sino com a persona ungida
d'autoritat sacrosanta.
La gran coronada fera
al veure en la tenda el Papa
que vessava llum divina
per lo seu front agradable
duguent els dos sants apóstols
Pere y Pau a cada banda (3)
y qu'en veu dolça y tranquila
amorós lo saludava,
sentí de fonda sorpresa

ferit son cor indomable.

Y en tant que la veu augusta
penetra en lo cor del barbre,
primer son furor deposa...,
pert son aspecte salvatge...
y finalment rendit queda
postrat a n·els peus del Papa.

Llavors el Sant a n·Atila
aixís amb magestat parla:

—En nom del Deu que governa
del cel blau los milions d'astres
y del mar en los abismes
els moviments de les aigues,
desitx ¡oh Rey! indulgencia
per la seva ciutat santa.—

A lo que Atila contesta
humil amb estes paraules:

—Si a mos peus el mon tremola,
si les grans estrelles cauen
y l'herba no torna a neixer
ont posa el cavall las plantes
sols per Vos les meves tropes
no tocarán tals muralles.—

Desde llavores retira
los seus exércits d'Italia
quedant tranquila aixís Roma
sens derramar una llágrima.
¡Benhagen los temps d'Atila!
¡Malhagen d'ara els pirates!

MIQUEL GAYÁ BAUZA, PBRE.

Notes

- (1) Era Filimer rey dels Gots.
- (2) Atila s'anomenava a sí mateix *L'assot de Deu*.
- (3) Diuen alguns historiadors que Sant Pere y Sant Pau estaven a n'el costat de Sant Lleó amenant a n'Atila, el cual asustat no passá envant. Aquest miracle va ser pintat en colors per Rafel y esculpit en mármol per Algardi.

Llegenda de Santa Lena

Una vegada hi havia un pare que tenia tres filles; y era tan pobre, que no savia com mantení-'las. (1)

Un dia'l dimoni, se li va presentar y li va dir que si li donava la seva ànima ó una de las noyas, may mes patiria.

A l'home no li feya gaire goig donarse al dimoni, ¡es clar! pero veyent que sinó, 's morirían de fam, va fe uns tractes ab ell, dient'-li que fins al cap d' un quant temps no li pertocaria l'ànima donada.

Y no va patir mes. Pero ve-t-aquí que quan el temps se li anava acabant, ell's posava trist y mes trist, pensant en lo qu'havia tractat ab el dimoni.

'L va veure la noya gran, y li va fer:

—Pare: ¿qué teniu?

Diu:

¡Ay Senyor! no'n entreuria pa're'de di-'t-ho, que no ho vol'rias pa'fer.

—Pare: ¡dieu-m'ho! *podé.....*

Allavoras ell li va dir:

—El dimoni ha de venir y 'm dirá que'l segueixi jo ó tu.

—¡Ay, ay! perque us hi donav'n: Jo no'l vuy pa'seguir.

Ell's torna á posar trist y mes trist.

Hi va la noya mitjana:

—Pare: ¿qué teniu?

—¡Ay Senyor! no'm treuria pa're' de di-'t-ho, que no ho vol'rias pa'fer.

—Pare: ¡dieu-m'ho! *podé.....*

Allavoras ell li va dir:

—El dimoni ha de venir y'm dirá que'l segueixi jo ó tú.

—¡Ay, ay! perque us hi donv'u. Jo no'l vuy pa'seguir.

Ell's va tornar trist y mes trist.

'L va veure la noya petita qu'era Santa Lena. Diu:

—Pare: ¿qué teniu?

—¡Ay Senyor! no'n treuria pa're'de di't-ho, que no ho vol'rias pa'fer.

—Pare: ¡dieu-m'ho! *podé.....*

Allavoras ell li va dir:

—El dimoni ha de venir y'm dirá que'l segueixi jo ó tú.

Santa Lena que diu:

—Jo hi iré prou, pare.

Ella's va amanir. Y quan el dimoni hi va arribar,'s va senyar ab la ma dretal

El dimoni al veur'ho, va recular desseguida; y tot enfadat va anar á dir á n'el pare.

—Heu de tayar el bras dret de la vostra noya petita; ó vos haureu de seguir.

L'home's va tornar á posar trist y mes trist.

Quan Santa Lena'l torna á veure tan trist, s'hi acostà, y li fa:

—Pare; ¿qué teniu?

—¡Ay Senyor! no'n treuria pa're'de di't-ho, que no ho vol'rias pa'fer.

—Pare: ¡dieu-m'ho! *podé*.....

Allavoras ell li va dir:

—El dimoni m'ha dit que't tenia de tayar el bras dret; ó que sinó jo l'hauria de seguir.

La noya que diu desseguida:

—Teniu, pare, tayeu-me'l.

Quan el vá tenir tayat, hi va tornar'l dimoni. Pero ella's va senyar ab la ma esquerra. Y'l dimoni va haber de recular.

Y tot enrabiàt s'en va cap al seu pare á di'li:

—Heu de tayar el bras esquerra de la vostra filla petita, ó haureu de seguir vos.

L'home's va tornar á posar trist y mes trist, pensant com ho faria.

Santa Lena'l va veure y li va preguntar.

—¿Que teniu, pare?

—¡Ay Senyo! no'n trauria pa're'de di't-ho, que no vol'rias pa'fer.

—¡Dieum'ho, pare! *podé*.....

Diu:

—El dimoni ha vingut á di'me't tayés el bras esquerra, ó que sino jo'l seguís.

—Teniu, pare; tayeu-me'l.

Un cop teyat el dimoni hi va tornar. Pero la noya's va senyar ab un peu.

El dimoni tot enrabiàt s'en va cap al pare y li diu:

—Si no treyeu defora la vostra noya haureu de seguir vos.

L'home's torna á posar trist y mes trist, fins que Santa Lena s'hi acostà y li fá:

—Pare: ¿que teniu?

—No t'ho vuy pa'dir:

—¡Dieu-m'ho, pare!

Ell:

—¡No, nó!

Pero tant y tant va pregar la noya, que'l seu pare li va explicar que l'havía de treure defora, pero qu'ell no ho volia pa'fer veyentla sense brassos.

—¡Aixó ray!—va dir Santa Lena,—penjeume un sarró al coll y m'en iré á captar per mon enllá.

Aixís ho varen fer, y la Lena, caminant, caminant, va arribar á una bauma d'un desert y va fer penitencia set anys.

Ve-t-aquí que'allá á la vora, hi havia una casa molt bonica, qu'era la casa del Rey. Y tenian dos gossos que cada dia menjavan una ofrena (2) que las minyo-

nas'ls hi donavan. Pero d'un quan temps á n'aquesta part el gos gros s'anava enmagrint, enmagrint.

El fill del Rey va preguntar á las minyonas si no li donavan l'ofrena cada dia. Diu:

—Sempre li doném, pero aixís con l'atre se la menxa aquí, aquet s'en va corrents tan bon punt la té. No savém qu'en fa.

El fill del Rey va pensar:

—¡Jo pla'l vigilaré!

Y l'endemá, á l'hora de donar-li menjar, agafa l'escopeta y s'en va tot darrera, darrera del gos.

Caminant enllá, enllá, va veure que'l gos's ficava en una bauma d'un desert. Ell que sí, tambe s'hi fica; y hi troba una nina lluenta com un fil d'or, qu'era Santa Lena.

S'entorna depressa á casa seva:

—¡Mare, mare! he vist una gentil dama mes lluenta qu'un fil de or. ¡Mare! m'hi vuy casar, pero no té brassos.

—¿Y de qu'en farás d'una dona sense brassos?

—Ja tinch renda per manteni'-la. M'hi vuy casar.

—Pero, ¿de qu'en farás, si no té brassos?

—No'n treuriau pa're. M'hi vuy casar.

Y's varen casar.

Y Santa Lena va anar á viure á casa del Rey.

Al cap d'un quant temps hi va haver guerra. Y el fill del Rey hi va volger anar. Mentre'va ser fora, Santa Lena va tenir un nen; y ho va escriure al seu marit.

Pero'l dimoni, que sempre la vigilava y li feya'l mal que podia, va fer dormir á l'home que duya la carta; y mentrestant, li va girar dient que Santa Lena havia tingut un gat-y-gos.

El fill del Rey quan ho va sebre's va enfadar y pe'l meteix home va enviar a dir:

—Si es gat-y-gos
dins de la mar fos.

Al rebre aquesta carta la Reyna que no estimava gayre á Santa Lena, li va penjar el nen al coll: y la va enjegar mon enllá.

Tot aixó passava quan Nostro Senyor y Sant Pere corrian pe'l mon captant.

Un dia que Santa Lena passava per la vora d'un riu y tenia molta set, s'esclamava tota sola:

—Si bech, negaré'l fillet.

Y si no bech, 'm moriré de set.

Sant Pere, que passava per l'a'tre vora de riu's va girar á Nostro Senyor, y li va dir:

—Mireu aquella pobre dona ab un fillet: com que no té cap bras no pod beure. N'hi hauriau de fer un.

Nostro Senyor en va tenir compassió y li va fer. Santa Lena va poguer beure y després va seguir captant y caminat enllá, enllá, fins qu'un dia que'ls va tornar á trobar, Sant Pera va dir á Nostro Senyor:

—Mireu aquella pobre dona'que li var'eu fer un bras temps enrretera li vin'ria molt bé tenir l'a'tre. ¡Feu-li!

—¡Mare-de-Deu, Sant Pere, qu'ets amohinós!—va dir Nostro Senyor,—pero tot dient-ho, li va fer el bras.

Quan va ser fet, s'en varen anar per un cantó y Santa Lena per l'a'tre, mon enllá.

Al cap de temps's varen tornar á trovar al mitj d' un bosch y Sant Pere va dir:

—Mireu, Nostro Senyor, aquella dona que li vareu fer els brassos: ¡está molt sola y desemparrada! Li hauriau de fer un casa.

—¡Mare-de-Deu, Sant Pere, y qu'ets amohinós!

¡May't cansas de predicar!—Pero tot dient-ho, com que la dona li havia fet llástima, va agafar un grapat de fanch, y li va fer una casa.

Quan va ser feta, se'n varen anar; y Santa Lena s'hi va ficar ab el seu fillet.

Aquella meteixa nit va fer una tempestat de trons y llamps que feya por.

Y ve-t-aquí que s'esqueya á passar pe'l bosch el fill del Rey, que venia de la guerra, y estava tot amohinat porque no savia hon reculli'-se. Pero al fer una girada del camí va ovirar la llum de la caseta y s'hi va acostar:

—¡A'Maria!

—¿Qui hi ha?

—¿Si'm volguesseu recullir per aquesta santa nit!

—¡Ay Senyor, com ho faré, si soch sola ab el meu fillet, y no ting lloch per ningú mes!

—Obriu-me, si's plau, qu'hont-se-vulla cabré.

Santa Lena va obrir. Y ell's va seure á l'escón.

El fill del Rey feya ballar el peu de part de sota de l'escón; y ve-t-aquí que'l nen deya:

—¡Mireu, mare, mare, que el peu del pare cau!

Y ella responia:

—¡Ay Senyor, pobrich! ¿el teu pare? ¡quí sab'hont e'! ¡Ja deu ser ben mort á la guerra!

Pero l'noy, cada vegada qu'aquell senyor remenava'l peu, hi tornava:

—¡Mare, mare, mireu que'l peu del pare cau!

—¡Ay Senyor, pobrich! ¡qui sab'hont e'l teu pare! ¡Ja deu ser ben mort á la guerra!

Allavoras el fill del Rey va preguntar á Santa Lena qui era'l seu marit y perque vivia al mitj d'aquell bosch.

Ella li va esplicar la seva vida y en'cabat ell va fer:

—Pero Santa Lena no tenia brassos.

Diu:

—Es que Nostro Senyor me'ls ha posat, mentres anava á captar mon enllá.

—¡Es clar que si qu'ho e'la meva dona!—pensava'l fill del Rey; pero per assegurar's'en s'en va anar á casa seva á veure si l'-hi trovaria. Y no trovant-l'hi, s'en va entornar tot content cap á la casica del bosch y al veure a'tre cop á Santa Lena va cridar:

—¡Si qu'es rahó qu'es la meteixa!

Allavoras, la va agafar ab el fillet y se'ls va emportar á casa seva, 'hont van viure sempre mes felissos. (3)

SARA LLORENS Y CARRERAS.

(Copiat de viva veu de M. B. d'Olot).

(1) Si be's fa la supressió de la *r* final dels verbs al enrahonar, en casos com el present y algun altre anotat en aquesta mateixa llegenda, s pronuncia generalment; per indicar l'excepció donchs, propia de l'enrahonar olotí, se substitueix la *r* per una ' que molts cops's veurá en lloch d'una lletra ó lletres suprimidas.

(2) Ofrena=panet. Pren aquet nom per la costum general que hi ha de satisfer *l'ofrena* pe'ls difuns ab panets, que cada familia qu'está de dol, cuyda prou de fer expressament el dia de pastar.

(3) Aquesta llegenda plena de candor, es substancialment la de «La filla del rey de Hungria» que tan popular havia sigut á Catalunya.

La Santeta

Nostre Senyor se'n ve al mon,
per la vila dona un tom,
dirá la missa primera
hi va la gent matinera,
la diu al altar major
que's tot ple de resplendor;
quan tocaban a elevar
ell mateix se va aixecar.
El convidan á batetx
y li fant molt gran festetx;
el batetx se va acabar
—Senyor no us podrém pagar
vostre Santa companyia—
Ja'ls respon que'ls agrafia
y fins un do'n vol donar

al nadó qu'han batejat.
No es minyó que n'es minyona,
que Deu la fassi ben bona.
—El do que jo li vull da
mes endevant el sabrá.—
L'endemá de matinada
tota fresca de rosada
Nostre Senyó ha anat passant
els camps anaba sembrant
no sembraba pas llevors
sino que sembrava flors.

Eram dematí d'Abril
que cada gota'n val mil,
el sol toca á tot arreu
Nostre Senyó's mira'l cel
com l'aucell se sol mirá
la branca ahont vol pujá;
quant la nadiua ho ha vist
el cor se li ha posat trist
Nostre Senyó si ha acostat
y ella li ha fet l'amistat.

Nostre Senyor
cull una flor
cull una rosa
mol olorosa
on l'ha tirat?
qui l'ha tomat?
Una nineta
que juga, juga,
dalt del terrat.
Cuan la tomaba
se la posaba
damunt del pit
Jesús li ha dit:
tu l'has tomat
nina, nineta,
y a dintre'l cor
ja t'ha arrelat.

Nina s'en corra, s'en corra a baix,
trova a sa mare que fa'l dinar:
—Mare, la mare, guayteu que tinc,

rosa florida de Jesucrist.
Jo vull ser santa, santa de Deu,
y'm faré monja si vos voleu.—
Cuan aixó deya, cuan aixó diu:
—Filla, la filla, ja sabs qu'has dit?
Nostre Senyó, qu'ell teu perdó.
Si vols ser monja sígau de grat
pero no ho digas que flor t'ha dat
Nostre Senyó,
que dir tal cosa diu qu'es pecat.—
La nina plora, plora y sospira
qu'ella ho ha vist y encare ho mira.
—Nostre Senyó tirá una fló
Jo l'he tomat desde'l terrat.—
Ab tals paraulas pom de flors cau
un pom de rosas ab un llas blau.
Vos, Jesus, las hi culliau;
Vos, María, las lligau;
no son rosas de la terra
que son rosas del cel blau.
—Filla meva del meu cor
de la mort en aquell'hora.
Nostre Senyó't voldrá al cel
tu ets la santa
y jo soc la pecadora.

Tocan dotze horas al mitx del mon;
cuan son dotze horas cau un bon sol.
Ave María sens pecat sou
plena de gracia y el Senyó ab Vos,
beneit el fruit del vostre ventre
Amen Jesus.

El pare torna, torna á dinar
ve de la vinya de trevallar,
tan bon punt entra veu gran claror:
—Qu'es aixó noya?—Pare, soc jo!
—Filla, la filla, fesme un petó.—

Cuan se l'asenta á la falda
Veu que porta un pom de flors.
No mes veyen com el porta
son pare li veu el cor.
Flors com aquestas no's cullan

que as cull Nostre Senyor.

Y volan tot de flors
per las amples clarors
d'aquell mitx día.
Tothom surt al carrer.
Y arel que hi deu haver
que tot floría?

Una nina s'ha fet santa
prou que ho canta
la campana boy tocant.
Tota la gent la va a veurer
que ho vol creurer.
Sense veurer ja ho creurán
y las matas florirán.

Petita com era
la santa santeta
que be li esqueya
a aquella careta
la santa mirada
de la illuminada.
O quina claror
aquella hermosor
tan ignocenta.

Dematí que clarejaba
la santeta ja's llevaba
—Mare veniume a vestir
que ja som al dematí.—
Cuan sa mare la vestía
prega á la Verge María:
—Mare de Deu del Roser
feume fer las cosas bé
que jo sola no'n sabría
y quan torni aquí a la nit
us trovi al capsal del llit
qu'el vostre perdó voldría.—

Cuan nostre Senyó era xic
sa mare'l llevava
sa mare'l llevava
cuan Nostre Senyó era xic

sa mare'l llevava
de bon dematí.

Cuan el día despuntava
ella'l nava a despertar
ab el bes que li donava
Jesús ho veyá tot clar.
Tots els homes de la terra
voldrían aquet consol;
si la mare no'ls desperta
no podan pas veure'l sol.

Santa, Santa, la Santeta
tota soleta ha esmorsat.
Ja s'en va cap a costura
cap a fer puntas se'n va
que las puntas qu'ella fassi
per la Verge las farà;
el vestit de seda blava
de blancó enribeterá,
la festa major vinenta
La Verge l'estrenará.

Cuan ella se'n va a costura
a la Iglesia vol entrar.

— Senyora dels cels y terra
jo me'n vatj a trevallar,
si aquesta punta us agrada
per Vos la vull acabar.

Verge y Mare se la mira
y li diu que mol be está:

— Es una punta mol bona
y tu la sabs trevallar.—

Cuan plegaba de costura
a la Iglesia torna a entrar:

— La punta que jo us he feta
us la voldría emprovar—

Verge y Mare mol contenta
d'aquell present que li fa.

Mentres ella li emprobaba
veu que no li bastará:

— Demá l'hatj d'acabá tota
y tot lo vol us dará.—

Aixís que deya tal cosa
la punta ja's va acabar;

si es blanca la qu'ella feya
mes blanca la qu'are es fa.

La festa major ja arriba
la Verge du'l vestit nou
mentres que l'ofici deyan
la santeta fa oració;
de l'oració qu'ella feya
aixecaba'ls ulls al cel.
Tan bon punt els aixecaba,
t'en veu la Mare de Deu,
desde l'altar li somreya
y ella tota s'enrogeix.

Volíam plantá un jardí
a la vora de la font,
Santa, Santa, la Santeta,
tu'ns has donat las llevors.

Las llevors que jo us donava
totas son plenas de flors;
ho dich porque las he vistas
al hort de Nostre Senyor.

El día que'l jardí brota
a tot arreu toca'l sol
la Santeta qu'el va a veurer
hi cullía un ram de flors.

Cuan s'en torna cap a casa
passa pel mitx del camí
tira las flors al enlaire
que las toma Jesucrist.

Tan bon punt arriba al poble
sent que tocaban a albat
si pregunta per la casa
li senyalan carré avall.
Aixís que a la casa arriba
l'albat mateix l'ha cridat,
puja cap a dalt a veurel
tot lo cuarto emblanquinat;
l'albat li diu que voldría

una flor per entrá al cel
si li dona una poncella
l'albat l'obri ab un bes
cuan la poncella es oberta
l'albat se'n pujaba al cel.

—
La Santa's va fent grandeta
y pateix d'anyorament:

—Mare deixeu-me fer monja
que Jesús es al convent.—

Els àngels li tallan l'hàbit,
li cus la mare de Deu.

Una tarde's pasejaba
per las hortas del convent
las monjas se la miraban,
no se'n saben avenir,
una santa tan santeta
ab un cor tan ben florit.

—Els diumenges a la tarde
me ve a veure'l meu germá
el germá que a mí'm ve a veurer
tots els cors l'han d'estimar.—

Cuan ella fa fals rahons
Jesucrist li responía:

—No tinch altre pensament
que la germaneta xica.—

—
El día de Sant Miquel
la brena s'en puja al cel;
els raims ja s'han cullit
y els cups ja s'han sobreixit.
Si'l bailet es queda sol
llaurant els camps per la sembra
de tan malalt com está
a cada punt s'ha d'aseure.

—Sant Miquel vos que sou sant
si'm voleu baixar la brena
que la casa ahont m'estich
diu qu'aviat se fa vespre;
no'm donan pas brena, no,
ni m'aconsigo la feyna.—

La Santeta ho ha sentit
desde dalt de la finestra,

CENTRE DE LA BIBLIOTECA DEL
MINISTERIO DE CULTURA

ja li tira un pom de flors
qu'es un pom de rosas frescas.
Si'l bailet las ha cullit:
—Roses, com poden ser frescas,
com poden fer tanta olor
si es tan lluny la primavera?
—Tant com ellas fan olor
tu també tindrás la brena.
Escámpalas devant teu
damunt del camp que llaurabas.—
Tan bon punt las ha escampat
t'en veu la taula parada,
una cadira al costat
y també un cobert de plata,
un menjá ben amanit,
Deu ens conservi la gana.
—Del vintinou de Setembre
sempre m'en recordaré
que demanaba la brena
y me la baixan del cel.
Cada any per'questa diada
vaig a missa a Sant Miquel
cuant la mort m'haigi vinguda
la vull oir desde'l cel.

—
La Santeta sempre reya
en la blancor del convent
li agrada escombrar la casa
y espolsarne'l parament;
també li agrada regarla
qu'es el milló endresament,
las aigües ab que regaba
las treu del pou del convent.
Com ho pot fer la Santeta
ab els pochos anys qu'ella te;
els cantis pesan mes qu'ella,
jo estich que l'ajuda'l cel.
Un día l'anava a veurer,
com pouaba aigua del pou,
els cantis puján y baixan
pujan y baixan tots sols.

Nostre Senyó, guaytá'l mon
 la seva mare li deya:
 —Si la fesis pujá al cel
 me farías molt contenta
 la tindríam aquí aprop
 qu'ella es molt endresadeta.—
 Jesucrist li fa respost:
 —Mare; si vos ho voliau
 jo la faría pujar
 qu'al costat vos la tindríau.
 Pro si jo la fes pujar
 el mon ne tingría anyora,
 si no hi habés cors aixís
 molt trista la vida fora.—
 —Ay fill meu, deixali estar,
 que jo ho dich perque l'estimo;
 si convé que sigui al mon
 es cosa que no cal dirho.—
 —Vos la estimeu mare meva
 y també l'estimo jo,
 no mes vull que fense gran
 no se li perdi aquell cor;
 aquell cor que jo voldría
 posarlo dintre del meu:
 Mare meva conduiula
 Vos que sou el seu estel.

FRANCESCH PUJOLS

Miseries

Jo solía anar a vetlarhi espesses vegades a n'aquella casa; nos hi aplegavem
 una partida de gent jove y passavem les hores en conversa, jugant y fent verbes.
 Per cert que era estrany que hi acudís tanta fadrinea car els senyors eren tot-sols,
 no tenien fills; y la senyora ¡ray!, era atenta y animada però'l pobre senyor feya
 llástima nombrat de gota, ab la cara sanguinosa y aquella mirada trista y entelada.

Sempre estava assegut a la mateixa butaca, fumant, allá a un recó. La seva
 senyora reya ab nosaltres y de tart en tart se girava per encéndreli un cigarro o
 donarli'l mocador.

¡Qui hauría conegut ab aquelles ruines el caçador dels anys passats robust
 y trespador, alegre just unes xeremies, d'ull tan fi y pols tan segur que perdiu a
 tret era perdiu morta! Are les paraules li sortien confoses y ab molta de pena de
 manera que dificilment les deslletigaven fins els més aficats a la casa y en memo-

ria de la seva antiga corpulència ¡trista memoria! conservava un greix buit y fals.

—¡Qué tall!, li deya jo primer al entrar, ¿ha passat bon die?—y totduna'ls sanglots li bullian a la gargamella pux, com sol succehir a malalts d'aquests, qualsevol cosa'l feya plorar; era arribat que ni l'escometia.

Tot ell era una pura desdita, sols el cap se li aguantava clar per més torment seu. Nos mirava a nosaltres eczhuberants de vida ab l'afany que l'avar contempla l'or, s'entretenia ab els nostres jochs, fins de vegades reya al veure la gracia ab que un nebot seu molt estimat impacientava una atlota nerviosa de la rotlada; ben ver es que, si pena feya véurel plorar, les seves rialles arribaven fins el cor donchs apar que la seva ánima hi abocás ab elles tota la anyorança impotent dels temps passats.

Y nosaltres nos devertiam com si tal cosa... Jugavem a mil y mil jochs, parlavem de passejades, d'ecursions, d'enamoraments, de literatura, d'art, de les xerreduries del poble, y tot sense recordarnos gens ni mica de que, a dins la metexa sala, un home, l'amo per paga, s'anava esbucant lentament, lentament, com un edifici abandonat; sempre s'es egoista emperó may com a la ufana de la vida en que la mort assembla una fantasma d'espantar nins y'l sufrir una eczageració o una mentida.

Veritat es que no'ns hi aplegavem sols joves a n'aquella casa, també hi venia gent de certa edat y casada. Dels més constants era un senyor vellet ja, fadri, molt estirat, de cara allargada y nas gros y rabassut, tenia les maneres sumament brusques y's picava per qualsevol beneytura; per lo demás era molt bondadós, l'únich d'entre tants qui entretenia a n'el malalt renegant dels egoismes del batle, de les intrigues del secretari o disertant sobre altres temes de política rural; nos hi divertiem ab ell, volia sobre tot que'l fecen el primer sempre y nosaltres a posta'l feyem l'últim, el convidavem el darrer a les voltes y excursions. Perque sempre'n teniem entre mans; de vegades anavem pels pinars dels voltants, en temps de fruita fins un hort molt abundós d'un capellá, vetlador antich, y altres cops a passar el die a la vorera de la mar.

A n'el malalt li agradava en extrem la mar axis es que hi solia venir ab nosaltres; els criats el posaven dins el carruatge com mellor podien y, en arribar, l'asseyen a la terrassa, demunt d'un balanci. A les hores fruía ell; se li animava la fesomia, passejava'ls ulls, subitament iluminats, per la maravellosa blavor de la agua, tot el seu cos revivia dolçament, ni'ns mirava a nosaltres, ni'ns deya res aquell jorn, romanía com a embadalit contemplant les belleses de la costa, la mar sens límits, les maniobres dels mariners y, al parlar de tornarsens, se posava a plorar diguent ab desconsol inmens:—¡aquesta es la darrera vegada!

Sempre me'n recordaré del retgiró que'ns hi doná un die. Acabavem de dinar, el temps convidava y tothom s'era espargit: qui pescava, altres barquejaven, les atlotes cercaven copinyes, jo tench present que estava molt ocupat ab la construc-

ció d'una barqueta de suro per un cosí meu quan de prompte m'arriba una crida-
dissa anguniosa. Amoll la barca, me'n vaig corrents a la casa y allí'm trob el ma-
lalt ab un sanglot nerviós que s'aufegava, la violencia del accident el saccejava de
mala manera, apar que la cara li hagués d'esclatar en sanch. Al punt comparegue-
ren els altres astorats y varem resoldre partir totduna de cap a la vila.

Una circumstancia inesperada nos torná la alegría; s'escaigué que'l malalt
sentí un qui baxet parlava de si *la mort*... ¡cosa extraordinaria! axecá'l cap, se
mitj-redreçá y's decantá cap endarrera ab moviment anguniós y ab veu temorega
pero casi clara exclamá:—¿m'he de morir jo? som jove encare, es prest... es... es... —
un plors vivíssim li estroncá la paraula y'l feu caure desplomat damunt del balanci.
Després... res, li hagué passat el sanglot y seguirem a la mar riguent y devertint-
nos tota la tarda.

JOAN ALZINA Y MELIS.

MUSICA

Concert Crickboom—Du Chastain.—Concert Crickboom—Vidal—Granados. — De Lluís Hector
Berlioz, ab motiu de son centenari.—¡Pobre Faust!

En el segón y derrer concert en que prengué part el jove pianista belga Joan
Du Chastain, pogué'l públich ferse cárrec millor de les qualitats d'aquell artista, y
compendre en consecuencia que no s'ha d'esser molt espavilat pera veurer en ell
un futur estel de la relluhenta constelació pianística que's fa admirar en el cel de
la Música. Sens dupte per rahó d'adaptarse més les obres d'aquest segón concert a
la manifestació de les dots personals del interpretador, en Du Chastain dexá molt
més ben impresionats als socis de la Filarmónica que en la primera sessió en que
prengué part. Válgali l'haver posat en programa obres tan hermoses com la impon-
derable *Fantasia cromática y Fuga* de Bach, el *Nocturn postum "en do sostingut
menor"* de Chopin y l'*Estudi "n.º 4"* d'aquest mateix autor; y fins l'haver tingut
l'encert de triar com a complement *hors-programme* un deliciós *Menuet* de Schubert
a posta pera jutjar determinades y característiques qualitats d'un pianista.

La dominant dels defectes d'en Du Chastain, posats a rebuscar, trobaríam que
es la duresa dels atacs que m'imagino sia potser una consecuencia de la inten-
ció del pianista de buscar efectes forts, efectes que sols produexen l'*efecte* desit-
jat quan se contraposan a n'altres de suavitat y dolcesa obtinguts ab una pulsació
al mínimum y un domini del propi sistema nerviós que a n'en Du Chastain estic un
xic lluny de reconèixer. Un ezeemple notabilisim de contraposició de forts y suaus
es el que'ns doná en Raul Pugno, altre pianista que'ns feu sentir la Filarmónica.
Y quin efecte tan meravellós produeix el vell mestre francès del piano ab sos con-
trasts! Quina veritat artística's desprén d'aquell efectisme de bona lley que sols

condueix a la millor comprensió de les obres y dels estils peculiars de cada autor!

No duptém de que l'estudi mecànic junt ab el de les obres dels grans mestres en son més pregón sentit, esmenarán ab el temps axó que jo considero imperfecció del artista, a qui per altra banda cal reconèixer grans qualitats, doncs qui com ell toca aquella *Fuga* de Bach ja sab be ont té la mà dreta, o més ben dit, ont té la dreta y l'esquerra.

Y are fem constar lo que hauríam tingut de dir al comensament, aixó es: que 'l programa d'aquesta segona sessió de la Filarmónica era hermós a tot esserho, essent de doldre que'l nombre de concurrents no correspongués al interés de la sessió. Mozart, Hændel, Corelli, Beethoven...! no sembla sino que en Crickboom s'hagués preocupat de donarnos una sessió de verdadera música clássica. Y molt que li alabém el gust, ja que a més del interés de les obres anunciades hi havia per lo referent a la majoria d'elles, el de la interpretació personal del propi director de la Filarmónica, qui, si está be generalment en tot lo que toca, creix extraordinariament en son aspecte de violinista quan les emprén ab el repertori clássic. Que ho digui, pera no esmentar més que un cas, la seva verament clássica e insuperable interpretació del no menys insuperable *Largo* de Hændel. Parlar aquí detingudament del violinista Crickboom y aplicarli tots els calificatius apologètics que's mereixen ensemps sa eczecució com sa interpretació, fora una redundansa en la que no vull caure, després de les moltes vegades que la crítica ha tingut ocasió de parlarne, doncs sortosament en Crickboom no es dels més avars en manifestarse entre'ls associats de la seva Filarmónica.

*
* *

Altra vegada hem tingut el gust de sentir a la intelgenta violoncellista na Francesca Vidal en les sessions de la Filarmónica. Y consti que no faig especial esment, al parlar del concert del día 20 prop-passat, del director de la societat y del distingit pianista Granados, per esser ab d'ús artistes més pródics en dexarse sentir que la ja esmentada senyoreta. Si'l talent dels tres eczecutants estava aquella nit molt per amunt, no ho estigué menys el del:t pera sentir aytal concert per part dels aficionats, quins recordavan encare l'impresió inesborrable de la sessió del 28 de Febrer del any passat, en que's feren sentir també la senyora Vidal y'l senyor Crickboom, junt ab l'ecceclent pianista n'Isaac Albeniz. Tampoc el programa de la sessió desmerexia en res aquesta vegada. Ab l'incomparable *Trio "en sol major"* de Beethoven y dos fragments hermosíssims d'un altre *Trio* de Cèssar Franck, alternavan el *Trio en "mi bemol major"* de Haydn y dos fragments també d'un *Trio* de Mendelssohn.

Es hora ja de dir que comensa a reaccionar el bon gust d'una part del públic. Vegis, si no, la grandiosa ovació feta als dos fragments d'un Franck, la música de qual autor havían de considerar avans els *gurmets* com a fruita prohibida en aques-

ta terra. Ben cert que a l'ovació hi contribuí la eczecució intatxable dels artistes del trio. Y com ens resultá descolorida y poc interessant la música del mateix Mendelssohn, entre aquelles dues maravellas musicals d'aquells dos genis que's digueren Beethoven y Franck!

Y res més d'aquest concert, sino felicitar a la concurrencia relativament petita, y aquí se que podém dir, distingida, que assistí al concert; y al mateix temps als tres artistes, fentho d'una manera especial ab la senyoreta Vidal, eczemple ben palpable de que va dexant d'esser altísima distracció de les filles de nostres burgesos el fer *tachado*, llegir a Georges Ohnet y encantar-se devant d'una *traviata* morenta.

* * *

El dia 11 del prop-vinent Decembre farà cent anys del naxement a Côte-Saint-André del gran músic francés Lluís Hector Berlioz, el cantor dels troyans, el damnador de Faust, el creador d'un genre de música que be podriam anomenar descriptiva, y que sos enemics contemporanis anomenavan en sentit despectiu, música *ab argument*.

Parlar aquí d'aquell a qui avuy tothom respecta y admira després de més de mitg setgle d'eternes discussions, fora una redundansa a la que no'm vull abaxar després de lo molt que sobre Berlioz hi h'í hagut ocasió de llegir, ja ab motiu de son centenari, ja ab la rahó de caracter local d'haverse representat en el Gran Teatre del Liceu, una de les obres que obten per lograr el primer lloc de les del mestre entre'ls entussiasmas admiradors d'aquest.

Me concretaré a una enumeració de las seves obres:

Obertures: *Els jutjes francs*, *Waverley*, *Carnaval romá*, (escrita pera *Benvenuto Cellini*), *El Rey Lear*, *El Corsari* y *Rob-Roy* (destruida).

Operes: *Benvenuto Cellini* (en dos actes; estrenada en 1838); *Beatriu y Benet* (en dos actes, ab assumpte del «Molt soroll pera res» de Shakspeare; estrenada en 1832); *Els troyans a Cartago*, (en cinc actes, ab llibret del mateix Berlioz, tret de la «Eneida»; estrenada en 1833); y *La presa de Troya*, (en dues parts, estrenada en 1890).

Cantates: *Herminia* (1828) y altres ab les que feu diferents tentatives pera obtenir el gran premi de Roma, lograt per fi ab *Sardanápala* (1830).

Sinfonies: *Fantástica* (1828); *Harold a Italia* (1834); *Romeu y Julieta* (1839) y *Fúnebre y triomfal* ab chors (1840).

Poema sinfónic ab veus *Lelio* o *Retorn a la vida*.

Fantasia ab chors sobre *La tempestat* de Shakspeare.

Missa de Requiem (1837).

Missa ab orquesta eczecutada a l'iglesia de Sant Roc, de París.

Altra *Missa* en quin *Resurrexit* ha trovat Tiersot l'idea primitiva del *Tuba mirum* del *Requiem*.

Llegenda dramática *La damnació de Faust*.

Te-Deum a tres chors, orquesta y orga.

Le cinq Mai, escrita pera l'aniversari de la mort de Napoleó, ab solo de baix, chors y orquesta. Y per fi:

Trilogia bíblica *L'infantesa de Jesús (Somni d'Herodes—La fugida a Egipte—L'arribada a Sais)*. Aquesta obra la menys berlioziana per son caràcter especial, y que alguns consideran com la millor de Berlioz, fou estrenada en un concert a París, en 1834, havent sigut anunciada com d'autor desconegut d'una época passada. Obtingué un écsit inmens com son autor no havia obtingut fins allavors. Descubert el nom de Berlioz en un anunci de la segona audició, poc l'hi faltá pera esser rebuda ab una gran xiulada per part dels molts enemics del gran mestre que no podian pahir la inesperada broma.

Berlioz ab tot y la gran cantitat de música que escrigué, no pará aquí de trevallar, doncs doná a llum nombrosos escrits teórics y crítics. Publicá un *Traité d'instrumentation et d'orchestration modernes* en 1844, y del que s'en feu vint anys més tart una edició alemanya. Es clar que aquest tractat no es més que la teoria de lo que constitueix el seu merevellós y especial trevall de la orquesta que tanta polsaguera havia d'armar y que havia de provocar admiracions en gran. També publicá unes interessants *Memories* auto-biogràfiques.

Colaborá el gran mestre en *Le Correspondant*, *Revue européenne*, *Courrier de l'Europe*, *Journal des Débats* y *Gazette musicale de París*. Sos escrits se distingexen per sa crítica violenta contre les antigues escoles. Son esperit eminentment revolucionari no pactava ab res, ni ab ningú, doncs arribá a publicar despiatadament una solemne reventada del incomparable *Don Juan* de Mozart, obra que, salvant opinions millors que la meua, está destinada a perdurar indefinidament per sobre de tots els prejudicis d'escola, fins y quan ens haguém ja oblidat de que Berlioz hagués sigut al mon.

Axó sí! Berlioz for un gran admirador de Gluck. No endevades devía veure en el genial autor d'*Orfeu* y *Armida* l'introductor del verdader sentiment dramàtic en l'obra musical, axís com Gluck, hauría pogut veure en l'autor de la *Sinfonia fantástica* al creador de les riques formes orquestals ab que s'hauría de comptar desde allavors, y com hauría vist en Ricart Wagner la més alta expressió d'aquell sentiment vestit ab les robes més adequades a la manifestació de tota mena d'idees, pero no posant la música d'una manera servil, com diuen alguns, baix el precepte d'imitar lo estern de les coses naturals, sino atemperantho tot en el gresol del sentiment, aquell sentiment pregón de totes les coses tan bellament revelat per l'intel·ligencia de Gluck, tan ben pastat per la mà de Beethoven en sa *Sinfonia Pastoral*, y del que tan belles guspises ne té Berlioz, quan no l'arrecona com cosa secundaria, sota les gales esternes d'expressió de la seva ánima romántica!

Que Berlioz eczercí una influencia decissiva en la música, més que eczercí

influència, provocà una verdadera revolució, no hi há ningú que pugui posarho en dubte. La primera prova del rastre que dexà Berlioz, la tenim en la obra d'un dels seus contemporanis, en la Sinfonia *Faust* de Liszt, estrenada a Weimar en les festes en honor de Goethe y Schiller, l'any 1857, o sia solsament onze anys després de coneguda la *Damnació* feta per Berlioz del personatge goethià. Liszt dedicà aquesta Sinfonia a Berlioz, com a aquest li havia dedicat *La damnació de Faust*.

Axis com una reacció contra la música polifónica, havia fet nàixer dos setgles enrera el genre de la ópera, (1) la reacció de Berlioz contra'l domini absolut de la *fuga* feu nàixer la música descriptiva ab vistes *ideològiques* a la melodia gluckiana. La fuga que cantan els borrarxons del quadro de la taberna de Leipzig en la *Damnació de Faust*, y que tant ha agradat als concurrents al Liceu, no es més que un verdader intent de reventada contra la manera de fer de l'época, y que tant indignava al autor d'aquella obra.

Berlioz morí a París el 8 de Mars de 1869, després d'haverse vist coronat ab corona d'or a Grenoble per má del alcalde en las festes pera inaugurar el monument a Napoleó I, quan sa salut estava ja molt perduda y ses facultats mentals se trovavan un xic perturbades, per efecte d'una ferida al cap que li va ocasionar una cayguda en un viatge de Niza a Mónaco.

En els funerals que se li celebraren a l'esglesia de la Trinitat s'eczeclutá l'*Hos-tias* del seu *Requiem*, y diferentes obras de Mozart, Beethoven y Cherubini.

En quant a la marca de les petjades que Berlioz dexà en son camí, parlin pera nosaltres, ademés del ja esmentat Liszt, altres com Franck, Saint-Saëns, Raff, Tschaichowski, y'l mateix mestre de Bayreuth.

*
* *

Pobre Faust de Goethe! No n'havia de tenir prou de pena per la seva malifeta, ab haver de soportar la música de Gounod y de Boito; havia d'esset damnat per Berlioz a les flames eternas, com ho fou *Don Juan* per la víctima ignocenta del desprietat reformador y crític francès! Heus aquí una cosa que'ns reconcilia ab Berlioz com a poeta: la concepció de la carrera cap al abim, ont Faust trova el foc de la ira eterna en lloc d'aquell cel feminista de Goethe. No hi puc fer més: llegint el final de *Faust* penso totseguit en el del *Tenorio*.

Lo que dexo escrit es tot lo que vull dir de l'obra de Berlioz darrerament estrenada al Liceu. No perquè no valgui la pena de parlarne, tant per les seves belleses musicals, com per lo interessant que fora un estudi de com tractá Berlioz el celebrat poema goethià al volerlo fer musicable. Però axó no ho faré, entre altres rahons, perquè ja ho feu, y d'una manera excelent, el president de l'«Associació Wagneriana», en quines sessions s'hi aplega l'*élite* dels nostres inteligents y *dilettanti*.

(1) Molt convenient fora estendres are sobre aquest punt que ab tan poc acert ha tractat recenment el per altra part distingit musicograf, En Narcís Serinyá.—N. de la R.

Per altra part, s'ha parlat tant aquests dies per diferents motius del *Faust*, d'aquesta obra ja tan coneguda, que crec estar en perill d'embafar als lectors, y fins quedarme jo embafat!

No'n parlém més?

R. MONTANER.

PREMPSA

VANGUARDIA.—En Felip Pedrell publica ab el titul de «Quincenas musicales.—Divagaciones de un maestro de capilla», el següent article:

«El maestro de capilla que describe Blasco Ibáñez en su última novela. *La Catedral*, en efecto, es un tipo «de infatigable locuacidad, cuando se pone a hablar de su arte», lo mismo de la parte que se le alcanza que la que escapa á su locuacidad; «un *guillati* que solo sabía tocar tristezas en su armonium», encerrado allá en el piso alto de las Claverías de la iglesia madre española, y pensando que «en el mundo no hay más que un Señor; Nuestro Señor Jesucristo, y dos señoritos, Galileo y Beethoven».

Su locuacidad es simpática, sin embargo, cuando habla del tesoro infructuoso que se custodia en el archivo de la iglesia madre, al alcance de los ratones, de los infantiles cantores, de los mutiladores de libros y de otras clases de alimañas más peligrosas. «Todos los libros de música tienen páginas arrancadas allí donde existía una letra pintada, una viñeta, algo bonito», algo que si se libró de la rapacidad de los chicos ó de los incisivos de los roedores, cayó en manos de los mutiladores, de libros, coleccionadores de letras capitales, más criminales que los ladrones de los mismos

«La vieja música duerme bajo el polvo... No la quieren, no la entienden, ni son capaces de dedicar unas cuantas pesetas para que se oiga en las grandes fiestas. Les basta para salir del paso con

cualquier pedazo rossiniano, y en cuanto al órgano, lo único que les importa es que toque lento, muy lento» (es decir, que toque lo que quiera)... «aunque sea una habanera».

«Nosotros en música profana—añade el maestro de capilla—no somos gran cosa, pero crea usted que España ha sido algo en autores religiosos... Tras esa pared de San Cristóbal duermen mutilados con mortaja de polvo los grandes músicos españoles. Mejor es que duerman. ¡Para oír lo que se canta en este coro! Ahí está Cristóbal Morales, que hace tres siglos fué maestro de capilla en esta catedral y veinte años antes que Palestrina empezó la reforma de la música.» (Esto de la reforma de la música ya está mandado retirar, y bien claro está que no llegaron á las Claverías las últimas noticias acerca de la pretendida reforma). «En Roma compartió la gloria con el famoso maestro Su retrato está en el Vaticano y sus «Lamentaciones» (perdone usted, su *Lamentabatur Jacob*), sus motetes, su (sus) *Magnificat*, duermen aquí olvidados hace siglos». (Cierto, y aunque se publicaron por personas animosas algunas de estas obras, también duermen olvidadas en los libros en que se publicaron). «Ahi Victoria. ¿Le conoce usted? Otro de la misma época. Los contemporáneos envidiosos le llamaban «el mono de Palestrina», tomando todas sus obras por imitaciones, después de su estancia en Roma (eso se lo dijeron en Roma los italianos, no después, sino durante su es-

tancia en la ciudad pontificia); «pero crea usted que en vez de plagiar al italiano, tal vez» (sin «tal vez» que valga) «le superó». «Aquí está Rivera, un maestro toledano, del que nadie se acuerda, y tiene en archivo un volumen lleno de Misas, y Romero de Avila. . y Javier Garcia» (el *españoleto*, como diz que le llamaban los italianos) «que en el siglo pasado» (fué un poco antes) «reforma la música, encaminándola hacia Italia (Dios se lo perdone), sendero trillado del que aún no hemos salido» (saluda cortesmente el amigo Puccini). «y Nebra el gran organista de Carlos III, un señor que un siglo antes de nacer Wagner empleaba ya en España la disonancia musical» (al amigo maestro de capilla se le ha corrido aquí un poco la pluma al hablar de la disonancia, «e-spiritu del mal», como la llama un tratadista, tan antiguo como .. el espíritu del bien) ..» que ponía en el margen de su *particellas* revolucionarias: «Se advierte que este papel no está equivocado». que para los tiempos del buen Nebra equivalía á esto: «ojo con los be-moles los *f-fa-ut*. señores músicos que la vista engaña» ¡Para disonancias super-wagnerianas estaba Nebra. uno de los *últimos romanos* de la escuela musical religiosa española!

Y en un raptó de *guillati* exclama el desahogado maestro de capilla: «La Iglesia ha sido siempre poco amante de la música» así en crudo y boca abajo todo el mundo «Para comprenderla y sentirla hay que nacer artista «(y ¿cuándo se tiene su alma en el almario no basta esto para comprenderla y sentirla?)» y ya sabe usted lo que son todos estos señores que cobran por cantar en el coro sin saber música». lo cual no me parece una consecuencia *per se* ni aun pensando en que «el abad de lo que canta yanta». Con esto se le sube á la cabeza la locuacidad á nuestro maestro de capilla y suelta esas andanadas... convincentes: «Usted

habrá oído hablar muchas veces de música religiosa, como si fuese una cosa aparte creada por la Iglesia. Pues bien: es una mentira; la música religiosa no existe». Y ¿no quedábamos antes en que existían unos tales Palestrina, Victoria, Morales Rivera Romero de Avila Nebra y *tutti quanti*? ¿y qué son sus Misas, sus motetes, sus *Magnificats*? ¡Mi gozo en «El un pozo! Y todavía un piso más abajo: el cristianismo, al formarse como religión. no inventó ni una sola melopea. Toma á los judíos sus cánticos y el modo de cantarlos: una música primitiva y bárbara, que si se conociera ahora (que si que se conoce, todavía) «nos taladraría los oídos» (¡y qué la oímos con gusto!

Y va más todavía. «Parece que esto de *música griega* - sigue charlando el maestro de capilla significa una gran cosa. Pues, no señor: la tal música griega debió ser una cencerrada». El *guillado* de las Claverías no afirma del todo que la tal música griega *fué* una cencerrada; á bien que ya se lo dirán de *misas* Platón, Aristóteles, Aristoxemo y demás murguistas griegos que en eso de música procedían como aquel que curaba la de rebuznos con contrapuntos de varapalos.

Prosigue el de las Claverías: «San Bernardo, seco y austero como su tiempo... hombre refractario al arte... que en música le parecía mejor lo más lento fué el padre del canto llano». No tanto; sería todo lo más el biznieto.

«Otra vez (en el siglo XIII) entró la música popular en la Iglesia, y se entonaban en las catedrales las canciones en boga .. El pueblo tomó parte en la música religiosa (y antes ¿no había tomado parte en la misma?), cantando en diversas *tessituras*, cada cual como le parecía, siendo estos los primeros síntomas del canto polifónico ó de voces concertadas.» (¿Ha visto usted espontaneidad de hongo de hongo polifónico como ésta, nacer, así, sin jaquecas, una cosa que ha

producido tantas á los pobres polifonistas, gramáticos de todo lo que hoy sabemos en arte de concertar voces... en diversas *tessituras*?). «El canto llano era el litúrgico en casi toda Europa, pero los fieles lo despreciaban por incomprensible (y ¡mire usted lo que son las cosas! ¿de dónde nacieron tantos *alalás* y cántigas y tonadas de viejos romances, sino del canto litúrgico que se asimiló el pueblo?) «y alternábanlo con canciones. En las grandes solemnidades se entonaban himnos religiosos adaptándolos á la música de las melodias populares que estaban en boga, tales como *La canción del hombre armado*» (un canto de cruzados), *Morenica, dame un beso, etc.*» No no hacia esto el pueblo: lo hacían los grandes maestros polifonistas empujados por las alentadas de la música del pueblo la música *natural*, enemiga de la artificial de los tratadistas: por las alentadas de aquella música que encauzaría el arte por los carriles de la armonía, á pesar de los polifonistas y de los tratadistas. Total, que, según el maestro de las Claverías, «la Iglesia vivió sin criterio artístico»: que «no lo tuvo jamás» (¿y San Gregorio, y San Ambrosio y Prudencio y otros restauradores que citaba antes?): que «el arte cristiano, puro y original, no existe, ni existió nunca» Pregunta luego: «¿Cuáles son los linderos de los religiosos y los profanos?» Y responde á esto: «Desde el siglo XVI al XVIII estuvieron los críticos cuestionando sobre esto» y claro, no pudieron fallar, porque legislaban sobre una materia que no conocían, y sobre un arte que, llegando más tarde que los demás, apenas si había balbuceado aquellas grandilocuencias de los Palestrina y de los Victoria, que en-

cerraban en germen todas las del drama lírico moderno, todas las de la sinfonía instrumental todo lo que constituye esa época musical de presente, época de lirismo y de *summa corda* si jamás hubo ni pudo soñarse otra porque toda otra época fué de preparación sólo de preparación de lo hoy constituido.

Y que no añada á esto que la Misa del Papa Marcelo (esta ñoñez ya está mandada retirar) y otras *melodías* de Palestrina (¡melodías! si á pesar de su colosal saber y sentir no supo, ni pudo saber escribirlas) fueron resultado de tales ó cuales orientaciones: ni que «fué preciso para que la música se purificase dentro del templo que comenzase el gran movimiento musical en el mundo profano con el italiano Monteverde con el francés Rameau y los alemanes Sebastián Bach y Haendel, y ni, en fin que «fueron unos solemnísimos *tios* los que llegaron detrás Gluck, Haydn Mozart Mehül (¿también Mehül? ¿Boildieu (¿también el de *La dama blanca*?) y sobre todo, nuestro buen amigo Beethoven.

¡Beethoven! Si en vez de leer el maestro de capilla de las Claverías las *Sonatas* de Beethoven, hubiese dedicado algunos ratos á hojear las páginas del *Lazarillo Vizcardi*, del insigne valenciano gran desfacedor de entuertos musicales, P. Eximeno, á buen seguro que el locuaz y exaltado maestro de capilla de Toledo dándose un valiente puñetazo en la frente exclamara como el personaje del *Lazarillo Vizcardi*. — «Si con toda mi locuacidad y exaltación ¿habré yo, también, levantado astrolabios de historia y crítica musical.. sobre los ocho tonos del canto llano, como el personaje quijotesco de marras?»